Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה שביעית HATOREN גליון כה (רכה)

התרן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VII NEW YORK, SEPTEMBER 3, 1920 No. 25 (225)

HATOREN
Published weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ־לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 להצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

לתקנת המורים ובתי הספר העברים!

אגודת המורים דבוסטון וניו ענגלאנד מבקשת מאת המורים שבכל מקום, בשם האהדה ההדדית שבינינו, כי לא יקבלו שום משרה חדשה בבתי הספר בבוסטון וסביבותיה ממי שהוא, עד שיבואו בדברים עם מזכיר האגודה א. גולד.

כתובתו:

93 Monroe Street

Roxbury, Mass.

סוכננו העברי המצוין והציוני הנלהב, מר דוד כהן נוסע עכשיו לשם עניני „התורן", וכמו־כן לשם יתר העתונים הציוניים במדינת מאססאטשוסטס. הנסיעה הזאת היא האחרונה של מר כהן. לכשיגמור את נסיעתו זו יעזוב את ארצנו ויסע לארץ־ישראל.

הננו מבקשים את קוראי „התורן" לקבל את מר כהן באותו הכבוד הראוי לו ולעזור לו בעבודתו החשובה והקשה.

הנהלת „התורן".

VOL. VII NEW YORK, SEPTEMBER 3, 1920 No. 25

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן בריינין

שנה שביעית | ניו־יורק, כ׳ אלול, תר"ף | גליון עשרים וחמשה

מתקבלת החתימה על „התורן"

עם הגליון הזה יכלה זמן החתימה על המחצית הראשונה של שנת „התורן" השביעית. כל אלה, שחתמו על שבועון זה רק לחצי שנה, מתבקשים לחדש את חתימתם, כדי שלא יבוא עכוב במשלוח הגליונות אליהם.

אָנו חושבים למותר לספר בשבחו של „התורן", שכבר נתפרסם טיבו בקרב קהל הקוראים עברית לא רק במדינה זו, כי־אם גם מעבר לים. כבר נוכחו הקוראים, ש„התורן" הולך ומשתכלל ומספר סופריו, מארץ־ישראל ומתפוצות הגולה, הולך ומתרבה. „התורן" הולך ומתקרב אל תעודתו: להשפיע על חיינו הלאומיים והציוניים שבמדינה זו. „התורן" היה לכלי־מבטא להמחשבה העברית וכבר קבע לו מקום חשוב בקרב העבודה של התחיה הלאומית.

אין אָנו מונים את התקונים ההולכים ונעשים ב„התורן", יען כי הקוראים עמדו עליהם מעצמם.

ונכונים אָנו להגדיל את גליונותיו של „התורן" ולהרבות את מספר עמודיו אם יתרבה מספר חותמיו. אָמנם למספר חותמיו הקבועים של „התורן" גם כיום עוד לא הגיע שום שבועון עברי אַף ברוסיה, גם בשנים שלפני חורבן הקהלות ולפני התפוררות המדינה, ומה גם במדינות אחרות, אַך יודעים אָנו, שיש עוד להגדיל את מספר חותמיו. והדבר תלוי רק ברצונם הטוב של העברים והציונים בארץ זו.

מחיר „התורן":

לשנה $4.00; לחצי שנה $2.00. לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת.
החותמים מחוץ־לארץ ומקאנארה צריכים להוסיף 50 סנט דמי משלות.

הכתובת למשלוח כספים:

HATOREN, 55 FIFTH AVENUE, NEW YORK CITY.

כְּבָר בָּאָה הָעֵת

היהדות העולמית נחלקת כיום לשני מחנות: למחנה של נותנים ולמחנה של מקבלים. והגלגל חוזר: רבים מן הנותנים של אתמול הם המקבלים של היום, והמקבלים של תמול או שלשום הם המנדבים של היום. ועולם כמנהגו, שהורגלנו אליו, אינו נוהג. בכל אשר אָנו פונים אָנו מוצאים או מרגישים, אם לא כחתה הרגשתנו, ערעור היסודות,— שרבים האמינו כי מוצקים הם, — והתמוטטות הסדרים והמשטרים הישנים, מהומה ומבוכה: עליונים למטה ותחתונים למעלה. ומתוך התהו ובהו אשר מסביב לנו עלינו ליצור את עולמנו אָנו. עלינו לבצר מעמד, לבנות ולתקן בתוך החורבן הכללי.

ה„צווי המחלט" הפנימי של האומה קורא בכח: „ובחרת בחיים!"

הננו מצווים ועומדים, מיום אשר היינו לגוי, לבחור בחיים. והחיים, חיי האומה, דורשים כחות של יצירה, של בנין ושל קיום. וחיי האומה דורשים עבודה מתמדת ובלתי פוסקת, אמונה ובטחון, חלוף היסודות והתחדשות החמרים. והחיים, שהם ראויים לשמם, דורשים התאָמה והסכמה, הארמוניה פנימית, בין היסודות והכחות המתנגדים. ואין חיים בלי רצון לחיות ולהתקיים. ובמקום שחסר הרצון המרכזי שם הולכים החיים ומתנוונים ומתדלדלים, כלים ואפסים. ואים כחות היצירה האלה? ואיפה הוא הרצון המרכזי הזה?

היהדות האמריקאית, שתנאי קיומה החמריים יותר נוחים, היתה, בשנים האחרונות, למין חברה של צדקה גדולה. והיהדות הנחרבה מצפה לחסדה. אלה מקבצים, אלה מחלקים ואלה מקבלים — ואין הבור מתמלא מחוליתו. מספר הנצרכים והנחרבים הולך ומתרבה, ומספר הנותנים, שיש בידם לתת והם רוצים לתת,' הולך ומתמעט. ועבודת המחלקים הולכת ונעשית יותר כבדה, הולכת ומסתבכת. אין הקומץ משביע את ארי־הצרכים. והתמונה מעציבה יותר מדי. ועבודת הצדקה הגדולה שנבראָה לשעה הולכת ונעשית צדקה לדורות. אין מוצא. נקל לתת עצות, נקל גם לבקר את הנעשה בשדה־הצדקה. אַך קשה מאד למצוא את הדרך להעזרה הנכונה, להצלת אחים נאמנה. קשה לחלץ מן המיצר וליצור עבודה פוריה והיים הגונים במקומות ההרס והכליון.

אנחנו רק אומרים לעזור, רק מציעים הצעות, רק דנים ומתפלפלים, והם — שונאינו בנפש — כבר מחריבים ומקדימים מכה לרפואָה. המכה נאמנה, והרפואָה מוטלת בספק. אָנו הזריזים בכל הננו מתרשלים בעבודת העזרה. והם, העצלים בכל, זריזים והרוצים בכל דבר שיש בו להכביד את חיינו ולעשות אתנו כלה.

והכל מכוון עתה בעולמנו אל חיי השעה, אל הצלת הרגע, אל המשכת הגסיסה, אל הנחת ספוגי צמר על חזה העם המפרפר בין חיים ומות.

והתהום בין הנותנים והמקבלים הולך ומתרחב.

הַטְּרַגֶדְיָה הַיְּהוּדִית בַּסִּפְרוּת הַדֶּנִית

מאת

ח. אברהם הורוויץ.

עם התחלת התנועה הציונית, ביחוד זו הפוליטית, כשרעיונותיה התחילו לחדור עמוק לתוך חיינו ולתפוס מקום חשוב בספרותנו; — התחילו סופרינו להתעסק בחזיון הרגיל הבא מתוך אי־הנורמאליות שבחיינו: בנשמה היהודית הרצוצה, או יותר נכון: בטרגדיה היהודית.

אמנם, לא סופרינו בני תקופתנו אנו הם הראשונים, שהתחילו להתעסק בחזיון הזה, כבר קדמו אותם אנשי־העט שלנו מבני תקופת ההשכלה, אבל לא הרי אז כמו עתה: ליליינבלום, ברודס, יל"ג וחבריהם התעסקו בטרגדיה של היהודי המזרחי — אותה שבאה מרוב ידיעת היהדות ומחסרון השכלה כללית. ועם התחלת התקופה החדשה בחיינו, תקופת הציוניות, התחילו להתראות בספרותנו גבורים מיהודי המערב עם הטרגדיה שלהם. אלה כבר רכשו השכלה כללית, זכו בתוארים של דוקטורים ופרופיסורים, קנו שם גדול בעולם המדע, אבל העיקר חסר להם — ידיעת היהדות. זאת היא הטרגדיה הנוכחית שסופרינו מטפלים בה כיום.

דבר טבעי הוא זה שכל אחד מטפל ברעיון היותר קרוב לנפשו,

והסופר — בתארו את חיי עמו. וכל־כך הורגלנו לזה, עד שאין אנו שמים לב, לפעמים, אל הנושא שבספר, אלא בוחנים בעיני מבקר את הטיכניקה שבסגנון ואת הצורה הספרותית; והם שנעשים גם לעיקר הספר. ואף כי כך הוא יחוסנו לסופרינו ולספרותנו, בכל־זאת אין לנו להעלים עין מן הרושם של הטרגדיה שלנו כפי שהוא מתואר בספרות הכללית.

הלגי רודי — משורר ודראמאטורג דני ידוע — הוציא בימים האחרונים מחזה בשלוש מערכות בשם „איש ירד מירושלים" * ואשר בה הוא רוצה יקרון על הפרובלימה הידועה — על הנגוד הנזעי. הספר המונח לפנינו, אשר נכתב בלי ספק תחת השפעת המאורעות הגדולים בעולם, הוא מאותו הסוג, הצודד את לבו של הקורא ביפי צורתו ובכשרונו המיוחד, שבו הוא כתוב. רצה הלגי רודי במחזה זה להראות על פעולותיהם של גבוריו, כמו על תוצאה ישרה מהנגוד הנזעי, ולא עלה דבר זה בידו. אבל עלה לו בכל זאת, כמו לאמן מצוין, לתאר את הקרע הפנימי העמוק שבנפשו של שטירן (הגבור של המחזה). אמנם המחבר לא מצא את הבטויים הדראמטיים הנאותים, לתת אותם בפי גבוריו, אבל הוא מצא את הצבעים

* Helge Rode: En man gik ned fra Jerusalem. Skuespil i tre akter. Gyldendalske bokhandel. Kjöbenhavn og Kristiania, 1920. (137 עמודים).

והאחים הנתמכים בוחלים בעזרה הניתנת להם להמשיך את יסוריהם ומצוקותיהם בעמדם על עברי פי פחת. בוחלים בפקידי הצדקה. ורבה העזובה.

היהדות הנחרבה מבקשת להבנות, מבקשת מקלט בציון.

וכשבאה העת לבנות הנה מורגשה ליאות מיוחדה בעולם היהודי בכלל ובעולם הציוני בפרט. ליאות והתרפות. כמעט טמטום המוח והלב. שעה מוזרה וגם נוראה: מצפים, ממתינים לקריאה גדולה.

עוד הפעם לקריאה גדולה, לתקיעה בשופר גדול, אחרי כל הבשורות הטובות והנאמנות. מצפים — ואין זזים ממקומם. הנה ארצנו פתוחה לפנינו. גורלנו בידנו — והכל תלוי בנו, בכשרון עבודתנו הלאומית, בסדור כחותינו הפוריים ובמדת המרץ המתמיד שעוד נשאר בנו לפליטה אחרי כל החורבנות.

והעם מחריש, מצפה — נושא עיניו אל ההרים, אל הגדולים. והגדולים שותקים.

עוד לא יצאו אל העם פנים אל פנים. עוד יש מחיצות וחציצות. המנהיגים לא הכינו עוד את התכנית. והעם מאמין, כי יש עוד עכובים בדבר — ושוב מצפים לקריאה גדולה וברורה.

וכל מעשינו עתה מכוונים רק להרגיע את רגש הרחמנות לאחים גועים מרעב, רק להצלה פורתה, להצלת הרגע.

אמרנו: עלה השחר, האיר המזרח — והנה שעת דמדומים, שעת בין־השמשות.

ליאות ורשלנות במקום עבודה חיה ומלאה התעוררות ואומץ הלב. מחזור־החיים הישן, הישן נושן. נתבעים — ונותנים, מתפטרים, מסתלקים במנוחה או ברוגז הצדה, עד אשר נתבעים שוב הפעם — ונותנים עוד הפעם. נותנים בקושי. והנתינה מצטמקת וההרגשה מתכווצת. אין עוד תכנית חיה, אין תכנית של בנין ושל עבודה יוצרת.

צדקה, צדקה במשמעותה הגלותית — ותו לא.

מצפים להקריאה הגדולה שתבוא מחוץ, ממעל ומרחוק — ואין מקשיבים להקריאה הגדולה הבאה ממעמקים, ממעמקי נפשנו אנו.

הציוניות באמריקה התפשטה אמנם במשך השנים האחרונות, אבל היא התפשטה רק ברוחב ולא בעומק. שטחית היא כשהיתה. הכל כדאשתקד. „העגלה איננה זזה ממקומה".

וכבר באה העת להתחיל בעבודה גדולה. בשדה העבודה הפוריה יפגשו רבים מהמתנגדים והתאחדו הקצוות.

צריך להרחיב את הגבולים, להכניס כחות חדשים, כחות חיוביים, אל המחנה וצריך להעמיק את תכני הציוניות והשקפת־עולמה.

צריך לעורר את רגש האחריות, האחריות הלאומית, בלב הציונים ולהלהיב את הרוחות לעבודה חדשה.

בלי התרוממות הרוחות אי־אפשר לגשת להעבודה הגדולה והקדושה.

וכבר באה העת לגשת אליה.

הנחוצים בשביל לצייר משפחה הרוסה, שבניה זרים ברוחם איש לרעהו. הקוים האופיים בספר הזה עולים הם של הדראמאטיים שבו, ובשביל זה נסוֹן יותר יהיה, אם נקרא למחזה זה: מחזה כאראק־טריסטי.

אומרים ששטירן זה הוא גיאורג בראנדס; ואפשר מאד!

לפני עשרים שנה עבר חר"ד מ. אהרנפרייז את קופנהגן, ובשיחה שהיתה לו עם בראנדס על־דבר הספרות העברית ועל־דבר הציוניות, באר לו האורח את מהותה של זו האחרונה, שהיא „תשיב אל היהודים את מולדתם הרוחנית, תתן תוכן לאומי לחייהם, תחיה את שפתם ואת הקולטורה שלהם העצמית". ענה על זה בראנדס: „זאת היא באמת אידיה נשגבה, אבל אותה אינני מכיר כלל. דני אני ולא ארשה לשום איש, שישלול ממני את זכותי זאת. כל ימי חיי כתבתי בדם לבבי, עמלתי בשביל תופש דניה ובשביל התפתחותה, ואעבוד בשבילה עד נשימתי האחרונה". * נשוה את זה עם העמוד חמשים וחמשה מספרו של רודי ונראה את פרצופו של בראנדס — מדברי שטירן בעצמו — עוד יותר בולט מזה: „...אני אוכל את לחמי ושותה את ייני מל עוד רוחי בקרבי. כשפרצה המלחמה נלו את מוצאי, אין איש אשר הזכיר על אודות זה קודם אף במלה אחת. אני בעצמי שכחתי לגמרי על זה. בנותי הן קתוליות, אף־על־פי שהן חפשיות בדעותיהן. אשתי, בני ואני פרוטסטאנטים! אשתי הראשונה היתה בבת־אחת גם פרוטסטאנטית וגם קתולית... והאם אפשר לדרוש עוד יותר מזה?"

שטירן הוא לפי אומנותו אינז'יניר וסופר; ביחוד הצטיין ביצירתו הספרותית וקנה לו שם גדול בעולם. בעזרת מקצועותיו אלה, היינו: על־ידי ידיעותיו הרחבות בתורת הבניה ובספרות העולם, הוא רוצה לבנות גשר, שיחבר את כל העמים על בסיס של אחוה, שיקשר את כל המשפחות האנושיות בשאיפות משותפות. אבל שעת תירום הוא בעולם וכולם שונאים אותו בשביל דעותיו הפאציפיסטיות. אחרי שרדפו אותו בחמה — בשביל תורתו זאת — בארצות שונות, הוא מתישב בשויציה. זקן וחדל־אונים, שבע נדודים ורוגז הוא ממשיך גם שם לעבוד בשביל השלום העולמי. אבל לא לבד שאינו רואה תוצאת עבודתו בחוץ, הוא מוצא גם — למרות רצונו — מלחמה פנימית בתוך ביתו. אשתו השניה איננה מבינה לרוחו והיא מתעבת אותו; היא לא מצאה כנוי יותר מתאים לבעלה מהשם „הסנדלר הירושלמי". בתו האחת מצאה נחומים בעבודתה ב„צלב האדום". בתו השניה עונבת על מאהביה השונים, ובאחד ימי המלחמה נצמדה אל אחד המיליונרים שעשה עשרו ממסחר. ותסע אתו אל החזית מבלי לקחת אפילו ברכת־הפרידה מהוריה. בנו יחידו — אותו שאמץ לבן בנשאו את אמו, זו אשתו השניה — אשר בא לבקר אותם אחרי הרבה שנים של פרידה, ואשר בו האמין שטירן למצוא סעד ושהוא יהיה האיש היחידי בביתו שיבין לרוחו — עוזב אותו מתוך התעוררות נוראה בשעת

---

* השבועון הציוני „די וועלט", שנה חמישית, גליון מ"ב.

הַכְּנֵסִיָּה הַצִּיּוֹנִית בְּלוֹנְדּוֹן

דין-וחשבון מפורט מאת סופרנו

אהרן פרנקל.

(המשך).

הישיבה הארבע-עשרה.

יום ה׳, 23 יולי, בבוקר.

היושב-ראש ד"ר קליי.

בשם הועד לקריאת קונגרס יהודי עולמי מציע מר מ. מאיר את הריזולוציות האלה:

הועידה הציונית השנתית מביעה את דעתה בעד קריאת קונגרס יהודי עולמי על יסודות דימוקראטיים ובהקדם הכי-אפשרי. קונגרס זה יהיה מיופה-כח מהעם היהודי לעבוד ולפעול בשמו ולמלא את התעודות האלה:

א) לעזור ביצירת הבית היהודי הלאומי בארץ-ישראל.

ב) לרכוש זכיות דתיות מדיניות ולאומיות ליהודים שהם משוללי-זכיות אלה ולהגן עליהם.

ג) להשתתף בהקמת ההריסות בארצות נגועות המלחמה.

לתכלית זאת תבחר הועידה השנתית בועד בן שלשה, שיחד עם הועד-הפועל הציוני יבוא בדברים עם ההסתדריות היהודיות בדבר יצירת ועד לקריאת קונגרס יהודי עולמי.

על-פי הצעתו של הרב סילבר נמחקו כל שלשת הסעיפים, מפני שלפי דעת רוב הצירים על הקונגרס בעצמו לבחור בהענינים שידון בהם.

נתקבלה גם הצעתו של מר צוקרמאן להגדיל את מספר חברי הועד לחמשה.

החלט גם-כן להשאיר את בחירת חברי הועד להועד-הפועל הציוני אחרי התיעצותו בנדון זה עם הפראקציות השונות.

על סדר-היום העמדה עבודת החנוך והתרבות העברית, והיושב-ראש, הד"ר קליי, מוסר את הנשיאות למר דוד ילין.

מר לוינסון בשם הועד לתרבות וחנוך בגולה מציע את הריזולוציות האלה:

א) הועידה הציונית השנתית דורשת מאת ההסתדרות הציונית לקבל על עצמה את הנהלת עבודת החנוך והתרבות העברית בגולה ולהקציע לה סעיף מיוחד בתקציבה.

ב) 1. המרכז לעבודת החנוך והתרבות צריך להיות בארץ-ישראל.

2. בסדור עבודת החנוך והתרבות בגולה ובהנהלתה

שנודע לו, ששטירן הוא אביו האמתי. לא רק משפחתו הרוסה ואין מי שישתתף בצערו וינחמו, אלא גם אותם האנשים, אשר נהנו מטובו, אשר אכלו את לחמו שנים רבות, נפרדים מעליו, עוזבים אותו ואת ביתו והולכים אל החזית. מזכירו — אותו שהוציא מבית-האסורים והספיק את כל צרכיו בכבוד — עוזב אותו באיבה גלויה: באופן כזה עוזבו גם משרתו, שעבד בביתו עשרים שנה, וראה טוב אצל בעליו. יום-יום הוא רואה, כי המלחמה מושכת וסוחבת אליה את כולם, אפילו את האנשים היותר קרובים אליו. לכל אשר הוא פונה הוא מוצא רק משטמה אליו. מתנגדיו, באמת, אינם חזקים כמוהו בטענותיהם, ולוא חפצו היו יכולים להבין את אמתת דבריו, אבל הם אינם רצים, כי למה להם זה? שונאים הם אותו — ותו לא. עוד זאת: מאשימים הם באשמות שאינן בו, תולים את הקולר על צוארו בשביל הרבה דברים מגונים שמעולם לא ידעם. שטירן אינו עוצם את עיניו מראות, יש לו לב רגש ומוח חריף, והוא מוצא גם טעמה של שנאת-הסביבה הכבושה אליו. וכשהכל ברור לו, הוא מתפרץ וקורא בכאב נורא:

„לא, אנחנו שייכים אל גזע ארור מעולמי-עד, ואין תקוה שנרכיש לנו מקום קבוע ומוצק גם בעתיד. זהו אמת! ובשביל שאין חסרון בישראל גם באנשים בלתי הגונים, על כן מוכרחים אנחנו לסבול בשביל זה ולהיות כבוגדים בעיני כל אחר. הטבע, תחת השמש הצפונית, יכול לחנן אותנו בעינים כחולות ובתלתלים צהובים, זה לא מועיל לנו. אנחנו יכולים להמיר את דתנו, אבל גם זה לא ייטיב את מצבנו".

„עם אומלל זה, מורדף ושנוא הוא בשביל חריצותו היתירה ושכלו הבהיר, כמו בשביל הסרוגותיו. כשהקאפיטאליזם עזר להתפרצות המלחמה אומרים, וזהו בצדק, שחסר להם לב-רגש בשבל האנושיות. וכשרוצים אנחנו לעזור להקמת השלום העולמי אומרים, שחסר לנו הרגש אל הלאום, שבתוכו אנו יושבים ולו אנו מקריבים נפשנו. רודפים אותנו אם מתבודדים אנחנו, ורודפים אותנו כפלים, אם מתבוללים אנחנו בתוכם. השנוא צריך בהכרח לשנוא את שונאיו, ובשביל זה מתפתח הרע עוד יותר בעולם עד שהוא עולה ללהבת-אש! זהו נורא, שבשביל כל צעד לא נכון שאנו צועדים מתנקמים בנו עשר פעמים". •

„מבלי שתהיה לנו הרגשה כל שהיא, יצאנו לאויר העולם, ומבלי שתהיה לנו הרגשה כל שהיא, שוכבים אנחנו בערשותינו עם בת-צחוק על שפתותינו מול החיים; אבל בו ביום שרגלינו דורסות על אדמת מולדתנו, אומרים לנו — לא לנו היא. שפת-האם נעשית מרה תחת לשוננו, וגם האויר שאנחנו נושמים, נותנים לנו באמתלא. האור המאיר קורא לנו שאנחנו זרים, וגם הפרחים והעצים אינם סובלים אותנו" (עמודים 58-59).

דברי שטירן אלה, המה התמרמרות עזה כלפי אי-הצדק העולמי הקיים, וכאילו גם הטבע הוא בסודם של שונאינו בנפש, שחשכו את עולמנו זה שנים אלפים. אחרי ששתה מכוס התרעלה, ששמו לפניו כולם, בא שטירן לידי ההכרה, שהוא, „רבי ישראל", סובל יחד עם הכלל ישראל" מן הסדר הנהוג בעולם (וסובל אולי עוד הרבה יותר מאותם מאחינו, שלא יצאו מארבע אמותיהם של „עולמם הקטן").

עוסקת לשכה ראשית אוטונומית שתמצא בקרוב מקום למזרח אירופה.

ג) הלשכה הראשית שבגולה מסמנת את הקוים היסודיים של עבודת החנוך והתרבות בארצות הגולה, מיסדת בתי־מדרש לשעורי השתלמות עבריים למורים (לפי הזרמים השונים שבתנועה הציונית), בתי־ספר לגננות, מוציאה ספרי למוד, ספרות קריאה, עתונות פדגוגית, ולנערים, דואגת להתפתחותה של האספולה העברית ומארגנת פקוח כללי עליה, מעבדת תכניות של עבודה תרבותית עברית עממית, מקבצת ספרים, כתבי־יד וכו', בשביל הספרות הלאומית והאוניברסיטה שבארץ־ישראל, מקבצת חומר סטאטיסטי, מיסדת לשכת מודיעין, וכו', וכו'.

הועד לחנוך ותרבות בגולה מציע את התקציב הבא:

ה ת ק צ י ב　ל ע ב ו ד ת　ה ת ר ב ו ת　ב ג ו ל ה.

1. חנוך

פוילין. א) לבית־הספר למורים בלודז 250,000 מרק

ה ע ר ה : תמיכה זו ניתנת בתנאי, שינהיגו שם את הוראותיו של הלמודים הכללים בעברית או לכל הפחות שיפתחו מחלקה מגבילה הכלליים בעברית. חוץ מזה צריך בית־ספר זה לעבור לרשות הלשכה הראשית.

ב) בית־הספר לגננות בורשה — — — — 150,000 "

ג) שעורי השתלמות למורים בורשה — — 150,000 "

ד) לפתוח בתי־ספר לגננות בלודז ובביאלי־סטוק — — — — — — — — — 300,000 "

ה) בית־ספר גבוה לחכמת ישראל — — 1,500,000 "

ה ע ר ה : בחירת המקום לבית־מדרש גבוה זה נמסרת להלשכה הראשית. . .

ו) שעורי השתלמות למורים בלודז — — 150,000 "

ס"ה — — 2,500,000 מרק

ה ע ר ה : התקציב של הסמינריון למורים של המזרחי נמסר להלשכה הראשית.

ווינה: ח) בית־מדרש למורים ולגננות — 2,500 ליטראות

גליציה: ט) בית־מדרש למורים

י) בית־מדרש לגננות — — 570 "

רומיניה: י"א) בית־מדרש למורים

י"ב) בית־מדרש לגננות — 750 "

(חוץ מן מאתים וחמש הליטראות שבידי הר"ר ברנשטיין־כהן).

ברלין: י"ג) בית־מדרש למורים ולגננות 1,000 ליטראות

אנגליה: י"ד) שעורים למורים — — 500 "

ט"ו) שעורים לגננות — — 300 "

הרב סילבר מאמריקה מדבר נגד עבודת התרבות בגולה על־ידי ההסתדרות הציונית. את העבודה הזאת צריך, לפי דעתו, להשאיר להקהלות והעדות המקומיות ומובן, שכל אגודה ציונית צריכה להשתתף ביחד עם קהלת העיר בעבודת החנוך והתרבות, אבל אל להההסתדרות הציונית המרכזית להתערב בזה וביחוד אין עליה לקבל שום אחריות של תקציב בעד עבודה כזו בגולה. התערבות כזו יכולה רק להזיק גם לעבודת התרבות וגם לההסתדרות הציונית, אבל לא להועיל. את כל פעולותיה במקצוע

למה לו כל הכבוד והעושר, כשאין נפשו אתו, כשאין נשמתו שלמה. חלקו לו הזרים תוארי־כבוד ותוארי הצטיינות, כשהיה צורך בו, כשיכלו ליהנות ממנו; אבל כיון שנהפך גלגל העולם ומאשימים את היהודי בדברים שיש בו ובדברים שאין בו: שהם באמצעות הרכוש שלהם היו בין מחוללי המלחמה, שהם ברעותיהם הריבולו־ציונריות היו אחר־כך בין מהפכי העולם, נמצא פתאום, מבלי משים גם הוא, שטירן, ביניהם. הלגי הורדי תפס היטב, בעיני האמן שלו את הטרגדיה היהודית הרצוצה, לקח מבית־גנזיו של הקדוש־ברוך־הוא דוקא נשמה גדולה, שהיא משמיעה קול־אנחה חזקה בשעת התפרצותה: והאנחה שלו, היוצאת מפי שטירן, היא האנחה של כל העם העברי!

הנימין בנפשו של הקורא מודעזעות עוד יותר, בלוותו הלאה את שטירן. עיניו פקוחות לראות את כל מה שנעשה סביבו, כל האויר הוא מורעל. בכל זאת עוד הוא מוצא בקרבו די אומץ־לב שלא לרתוע אחור מן הדרך שבחר בה ללכת. אחרי שאבדו לו סבר בנו ובתו האחת, הוא נותק את יחוסיו ממזכירו, מזה שאהב כל־כך: לא, לא, עזבני במנוחה. יש לי די צרות לסבול! בלי בית ובלי רעים נשארתי אך ורק בשביל שחפצתי בצדק וביושר (עמוד 133). אולם אחרי שראה שטירן, שהסביבה יותר חזקה ממנו, וגם העולם כולו השד בעדו, משפחתו כבר נתפזרה לכל ארבע רוחות השמים, ועוד מעט וגם בתו היחידה, שנשארה עוד אתו, תעזוב אותו ותלך לה לעבוד את אלהיה בעבודתה בצלב־האדום, גם כחותיו הנפשיים יעזבוהו. ואותו האיש שלא חת מפני עריצי העולם, שעמד במשך מלחמותיו הקשות, כצור חזק נגד כולם, משתטח בתחנונים לפני בתו, כמו ילד קטן וחולה, שתרחמהו ולא תעזבהו. וכשהסכימה סוף־סוף בתו להשאר אתו, הוא מודה לה בקול חלש ורצוץ: „תו, חן לך, אני מודה לך. אינני מאמין באלהיך! אבל גם לו אני מודה, בשביל שלא עזבני לעת זקנתי. בקשי ממנו שלבי הגלמוד יתפוצץ!" (עמוד 137). את המלים האלו שם רודי בפי שטירן אחרי מלחמה פנימית ארוכה, אחרי שראה שכל עבודתו ומרצו כוון לא לצד הנכון. כמה קשה לו, לאיש כשטירן, המכיר כל־כך את ערך עצמו ואת כל יתרונותיו, ועם אהבה־העצמית שלו המפותחה למדי — כמו אצל כל האנשים הגדולים — לראות ולהווכח, כי תעה כל ימי חייו. הוא היה יכול להיות לעזר לעמו בכחותיו הנעלים לולא התרחק מאחיו. אבל כבר זקן וחלש הוא, ואת המעוות איננו יכול לתקן. הנסיון הורהו והוא יכול להורותו גם לאחרים. להזקן, אשר בא לדרוש את עצתו הוא קורא: „ א מ ו ר　ל ה צ ע י ר, ש א ו מ ו נ ת ו　ע ו ד　ע מ ו, ש י ס ע　א ת　ע מ ו　ה ו א" (עמוד 135). זאת היא הכרתו האחרונה והאמתית. הוא בעצמו כבר זקן, איננו יכול להתחיל את חייו הוא מחדש, ובשביל זה גם מר לו, אבל לאלה הצעירים ברוחם והשלמים באמונתם הוא מיעץ לעשות מה שהוא בעצמו היה צריך לעשות בתחילת ימי חייו.

שטוקהולם.

החנוך והתרבות צריכה ההסתדרות הציונית להקדיש רק לארץ־ישראל.

הציר ניומאן (מאמריקה) תומך בדברי חברו זה ואומר (בעברית): כי כל הצעות הועד באופן הכי־טוב יש בהן רק משום הפגנה לתרבות, אבל ערך מעשי, לפי דעתו, אין להן, ומשום זה אין כדאי לטפל בהן ולסבך על־ידיהן את ההסתדרות הציונית באחריות שקשה יהי לה לנשוא.

מר הלל זלאטופולסקי מגין על הצעות הועד ואומר: עבודת החנוך והתרבות בגולה הרי היא בעצם ובעיקר עבודה ציונית: על־ידיה אנו נלחמים נגד המתבוללים מכל המינים ועל־ידיה אנו מקרבים את המוני עמנו לציוניות וארץ־ישראל, כי אין לך אמצעי־תעמולה יותר מוכשרים ומסוגלים, בדוקים ומנוסים מהתרבות העברית. ודוקא משום כך על ההסתדרות הציונית לקבל עליה את אחריות העבודה הזאת ולתמוך בה בכל האמצעים האפשריים.

ההצעות והתקציב העמדו למנין ונתקבלו ברוב דעות של 67 נגד 25.

הישיבה החמש־עשרה.

יום ה', 23 יולי, אחרי הצהרים.

היושב־ראש דוד ילין.

הויכוחים על עבודת התרבות בגולה נמשכים גם בישיבה זו. הרב סילבר רואה נחיצות לברר את עמדת ציוני אמריקה לשאלת התרבות בגולה. רוצה אני — אומר הוא בתוך שאר דבריו — להרחיק אי־הבנה שנתגנבה בלבות רבים על התיחסותנו לעבודת הרוח של עמנו. רבים רואים אותנו כראות אנשים שבאו לכוף את רצונם ודעתם על הועידה רק בכח הכסף שבידם. זה לא נכון. רחוק מלבנו רעיון שכזה. אנחנו באנו לכאן רק בתור ציונים, שהאידיאל הציוני הוא רעיונם המרכזי, הראשי והעיקרי. ציוני אמריקה הם גם האחרונים להתנגד לשפה העברית או להתרבות העברית. במשך עשרים השנים האחרונות עמלו ועבדו בעד הפצת התרבות העברית, וגם עכשיו הם נכונים לעשות לטובתה כל מה שביכלתם, אלא ששאלת עבודת התרבות בגולה עד כמה שהיא נוגעת לההסתדרות הציונית העולמית, היא שאלה של פרינציפיון, לכן בשם המלאכות האמריקאית הוא מוצא לנחוץ למסור את המודעה הזאת:

המלאכות האמריקאית רוצה להביע את חבתה הגמורה לנמוקי ועד החנוך והתרבות העברית בגולה. היא מרגישה בכל תוקף את הנחיצות, שציוני כל העולם, וביחוד ציוני אמריקה, צריכים לעזור בכל כחם, הן בתור יחידים והן בתור קבוצות, בעבודה הגדולה של התקדמות עבודת התרבות העברית בגולה ולתמוך במוסדותיה השונים.

אולם ביחד עם זה מודיעה המלאכות האמריקאית להועידה השנתית, כי מתנגדת היא בהחלט להקצבת סכומים מהקופות הציוניות לעבודה שאין לה שום שייכות באופן ישר עם עניני ארץ־ישראל הפנימיים, ומביעה היא את אי־רצונה הגמור לסבך את ההסתדרות בעבודת חנוך ותרבות מיוחדה העלולה לעלות בהוצאות מרובות להקופה המרכזית של ההסתדרות.

המלאכות האמריקאית, בשם ציוני אמריקה, מסרבת לפיכך לקבל עליה איזו אחריות פינאנסית בעד כל ההחלטות, שנתקבלו בנדון זה בועידה הזאת.

אחרי קריאת גלוי־הדעת הזה, שעורר תמהון והשתוממות בין צירי הועידה, נגשו לדון בשאלת החנוך והתרבות בארץ־ישראל.

הד"ר מוסינזון בשם הועד לחנוך ותרבות בארץ־ישראל מציע את ההצעות האלה:

החלטות כלליות.

א) הועידה מרגישה את הצורך להכניס עבודה ומלאכה לכל בתי־הספר בארץ־ישראל.

ב) הועידה דורשת ממחלקת החנוך בארץ־ישראל שימת־לב מיוחדה להשכלה עממית רחבה לשם הקנית השפה והתרבות העברית לכל שדרות הישוב ארץ־הישראלי.

הסעיפים:

1) בתור יסודות עיקריים שהם חובה על כל מוסדות החנוך בארץ־ישראל נקבעים היסודות שקובלו למעשה בחנוך ארץ־הישראלי בנוגע לשפת ההוראה, לשמירת הבריאות ולמינימום של ידיעות כלליות.

2) ועד החנוך בארץ־ישראל מרכב מתשעה חברים ובתוכם למצער שלשה חברים באי־כח החרדים. ששה חברים נבחרים מצד ההסתדרות הציונית, אספת הנבחרים והסתדרות המורים במדה שוה. שלשת החברים באי־כח החרדים נבחרים: אחד מצד ההסתדרות הציונית בהסכמה עם המזרחי, אחד על־ידי מורי בתי־הספר החרדים הנמצאים תחת הנהלת החנוך ואחד על־ידי אספת הנבחרים עם הצעת נבחרי החרדים מתוך רשימתם.

3) הנהלת מחלקת החנוך מרכבת משלשה חברים: מנהל המחלקה ושני מפקחים, אשר האחד מהם הוא המפקח על בתי־הספר הכלליים והשני המפקח על בתי־הספר החרדים.

4) המנהל והמפקח על בתי־הספר הכלליים מתמנים על־ידי ההסתדרות הציונית על־פי רשימת ועד החנוך, המפקח על בתי־הספר של החרדים נמנה מההסתדרות הציונית על־פי הצעת שלשה חברי ועד החנוך החרדים בהסכמת המזרחי.

5) שלשת החרדים, חברי ועד החנוך והמפקח על בתי־הספר של החרדים שבהנהלת מחלקת החנוך יחד עם עוד שלשה חברים הנבחרים על־ידי המזרחי מסתדרים יחד בתור ועד מפקח על בתי־הספר של החרדים ובמשרד המיוחד למפקח ההוא במחלקת החנוך.

6) לועד המפקח של החרדים נתונה אוטונומיה גמורה בכל הענינים הפנימיים של בתי־הספר העומדים תחת השגחתו.

7) כל הענינים הכלליים מטעם ועד החנוך ומטעם מחלקת החנוך נשלחים בשמם לבתי־הספר של החרדים על־ידי הועד המפקח הנזכר.

8) כל בתי התל"ת והישיבות שבארץ־ישראל ובמובן

כל בתי־הספר הנחשבים (על־פי דעת הורי התלמידים) לטפוסם של בתי־הספר החרדים, המקבלים את כל תקציבם או את מקצתו מקופת מחלקת החנוך נכנסים בכל לרשותו של הועד המפקח על בתי־הספר החרדים.

9) תקציב ועד החנוך מתאשר אחרי הכנסת שלשת השנויים האלה:

א) לשעורי ערב ולהשכלה עממית 18,000 ליטרה שטרלינג במקום 8,000 ליטרה שטרלינג בהתאם להתקציב שהגישו לשם סדור שעורי ערב לפועלים ולעולים ההסתדרויות הפועל הצעיר, אחדות העבודה, המזרחי והסתדרות המורים.

ה ע ר ה: חלוקת הסכום שהוקצב לשעורי ערב בין ההסתדרויות העוסקות בארץ־ישראל בסדור שעורים אלו (הפועל הצעיר, אחדות העבודה, הסתדרות המורים והסתדרות המזרחי) נמסרת לועדה מאוחדת מבאי־כח ההסתדרויות האלה, שתעבוד בארץ־ישראל תחת הנהלתו של ועד החנוך.

ב) לבית־הספר לנגינה בירושלים 600 ליטרה שטרלינג במקום 1,200 ליטרה שטרלינג.

ג) שני בתי מלאכה לתפירה בשכונות התימניות ביפו ובפתח־תקוה, 1,800 ליטרה שטרלינג.

10) הוחלט להכנים לתקציב לעבודת התרבות בארץ־ישראל:

א) הספריה של האוניברסיטה — — — — 3820 ל"ש
ב) לספריה הלאומית לקנית כתבי־יד ועתיקות
　ישראל — — — — — — — — — — — 1000
ג) לבית הנכות הלאומי — — — — — — — 1300
ד) לחברה לחקירת ארץ־ישראל (להוצאות קובץ
　מדעי, לחפירות ולהוצאות משרדיות) — 1000
ה) לסדור מוזיאום בוטאני — — — — — — 1500
ו) להחזקת ספריות לפועלים — — — — — — 1200
ז) הוצאות בלתי־צפויות מראש — — — — — 800

11) לשם התפתחותה והרחבתה של הלשון העברית ולשם קביעות שמושה הנכון יוסד בארץ־ישראל מוסד מדעי לחקירת השפה העברית.

על ההנהלה הציונית להשתדל, שעבודת המוסד תחל עוד בשנה זו.

תכנית העבודה של המוסד לכל פרטיה תסודר על־ידי ועדה שתבחר על־ידי ההנהלה הציונית.

ועד הלשון הקיים אשר עבד במשך עשרות בשנים עבודה כבירה לפתוח הלשון העברית בתור שפה מדוברת ימשיך את עבודתו עד התכונן המוסד החדש בשלמותו.

להוצאות ועד הלשון יקצב לשנה זו סך 1300 ליטרה שטרלינג.

התקציב הכללי לשנת תרפ"א.

לירות מצריות

1. המוסדות הקיימים: א) משכרת מורים 111943.500
　ב) פנסיה — — — — — — — — 1968.870
　ג) שאר ההוצאות להחזקת בתי־הספר 27121.400

ס"ה — — — — — — — — — 141033.770

ד) שעורי ערב — — — — — — — — 3000.000
2. הרחבת מוסדות החנוך — — — — — 17984.000
3. מוסדות נוספים — — — — — — — 14823.000
4. בתי־מלאכה — — — — — — — — 1683.500
5. מכשירי למוד — — — — — — — — 10000.000
6. הוצאות ספרי למוד — — — — — — 5000.000
7. חוב למורים — — — — — — — — — 3000.000
8. הלשכה המרכזית — — — — — — — 3856.000
9. שונות:
　א) שעורי קיץ למורים — — — — — 500.000
　ב) עבודה בקיץ לילדים — — — — — 500.000
　ג) ספריות מרכזיות למורים — — — 200.000
　ד) פנסיה למורים — — — — — — — 325.550

ס"ה — — — — — — — — 1525.550
10. הוצאות בלתי־נראות מראש — — — — 6000.000

ס"ה של ההוצאות — — — — — — 212907.820
הכנסה משבר למוד — — — — — — — 15000.000

ס"ה — — — — — — — — — 19907.820

התקציב לעולים:
מהלקות חדשות לילדי המהגרים — — — 30000.000
(5,000 ילד, 6 עבור ילד).
שעורי ערב לעולים — — — — — — — — 2000.000

ס"ה — — — — — — — — — 229907.820

תקונים:

1 שעורי ערב במקום שמונה אלפים — שמונה עשר אלף ליטרה שטרלינג; ב) בית־הספר לנגינה בירושלים — 600 ליטרה שטרלינג במקום 1200; ג) שני בתי־מלאכה לתפירה בשכונת התימנים ביפו ובפתח־תקוה — — — — — — 15[illegible]

ס"ה הוספות — — — — — — 11.000

נגד ההחלטות והתקציב יוצאים הרב סילבר ומר יוליוס סימון. זה האחרון טוען, שהתקציב הוא גדול מנשוא בשביל ההסתדרות הציונית, ולכן הוא מציע ששאלת התקציב תמסר להנהגה החדשה שתבחר בועידה.

הד"ר ב. מוסינזון מגין על ההחלטות ואומר: עבודת התרבות בארץ־ישראל חשובה היא לנו כיצירת מושבות. המתישבים החדשים אין בכחם לפתיח על חשבונם הם בתי־ספר לילדיהם ומוכרחים אני לבוא לעזרתם בחנוך בניהם. השאלה הזאת דורשת פתרונה לאלתר והועידה צריכה להחליט עליה ובשום אופן אין למסור אותה לאיזו ועד לעשות בה כטוב בעיניו. הזכות ליהודי ארץ־ישראל, שהרבו לנדב בזמן האחרון ל„קרן־הגאולה" לתבוע ולדרוש מיהודי הגולה, שיעשו כמוהם ויפרישו מהונם לתחיתנו. ויהודי הגולה בודאי שיענו לדרישות הצודקות האלה,

ובודאי שתהא היכולת בידי ההסתדרות הציונית להוציא לפועל את התקציב הזה.

ההצעות והתקציב נתקבלו ברוב דעות גדול.

האוניברסיטה.

הד"ר ש. א. פוזנאנסקי בשם ועד האוניברסיטה מציע את ההצעות האלה:

א) הועידה מאשרת את התכנית להתחלת האוניברסיטה שהוצעה מטעם ההנהלה, במוסדות חקירה לפיזיקה, כימיה ומיקרוביאולוגיה, במחלקה לחכמת ישראל ולחכמת הקדם ובמוסד לחקירת השפה העברית. הועידה מאשרת את התקציב לשנה הבאה (הוצאות־יסוד) של מאה אלף לירה שטרלינג.

ב) בעבודת ההוצאה לפועל של התכנית הנ"ל תשתדל ההנהלה להשתמש במוסדות מדע הקיימים כבר בארץ במדה שההנהלה המדעית של האוניברסיטה תמצא אותם ראויים לכך.

ג) ההנהלה תשתדל למהר בהקמת המוסד לחקירת השפה העברית, שהצורך בו מורגש מאד, תיכף כשתהיה האפשרות לכך.

ד) הועידה מכירה בצורך ליסד מוסדות מדע שונים לחקירת הארץ וימיה לפי טבעם ותולדותיהם. המוסדות האלה צריכים להוסד מחוץ לאוניברסיטה ואולם על הנהלת האוניברסיטה ומוסדותיה לעמוד בקשור עם המוסדות הנ"ל ולעזור בהקמתם והתפתחותם.

ה) בכל מה שנוגע להאוניברסיטה מוטלת על ההנהלה החובה לדאוג קודם כל ל א י כ ו ת המדעית של המוסדות מבלי לוותר עליה במה שהוא לא משום חסכון ולא מטעם חפזון.

כל ההחלטות האלה נתקבלו בלי ויכוחים.

ההגירה והעליה.

הד"ר אדולף ביהם מציע בשם ועד ההגירה והעליה לארץ־ישראל את ההחלטות האלה:

א) ארגונה וסדורה של העליה יתנהלו על־ידי משרד העליה הראשי, או מרכז העליה, שצריך להוסד תיכף בארץ־ישראל, ומשרדים ארצי־ישראליים בכל ארץ וארץ.

מרכז העליה יכול ליסד בחופים היותר חשובים משרדים־חופיים וגם למסור, כשיהיה צורך בדבר, עבודות מרכזיות בקשר עם העליה למשרדים ארציים ידועים.

ב) המשרדים הארץ־ישראליים הארציים יתנהלו על־ידי ועדה מיוחדת. הועדה הזאת תבחר על־ידי המרכז הציוני ולה יספחו באי־כח של כל הפדראציות והפראקציות הציוניות שבארץ, וההסתדרויות־המקצעיות של העולים לפי כמותם וערכם.

הועדה של המשרדים הארץ־ישראליים מנהלת את עבודת המשרד לפי העיקרים הכלליים של ההסתדרות הציונית העולמית ולפי הוראות מרכז־העליה של ההסתדרות הציונית.

עבודת המשרדים תתנהל לפי מחלקות מיוחדות. המחלקה שתנהל את ארגונם והכנתם של האלמנטים־הפועלים (וגם החלוצים בכלל) תכיל באי־כח של אלה הסתדרויות־הפועלים וההסתדרויות־המקצועיות, העוסקות בעניני העולים לארץ־ישראל.

החלטות המחלקה המיוחדת הזאת לעניני העולים־הפועלים, כהחלטות כל מחלקה אחרת, זקוקות לאשור הועדה המנהלת הכללית.

רצוי שהמשרדים הארץ־ישראליים הארציים יספחו לעבודתם גם אלה הקהלות, המוסדות והקבוצות, החפצים להשתתף בעבודה ארץ־ישראלית.

ג) העולים שימצאו לרצויים בשביל בנין הארץ ושידם לא תשיג לשלם את כל הוצאות דרכם יקבלו תמיכה ממשרדי העליה בצורת הלואות.

הצעת ד"ר שטרוק בקשר עם סעיף זה: העולים שימצאו לרצויים בשביל בנין הארץ ושידם לא תשיג לשלם את כל הוצאות דרכם יקבלו מאת משרדי העליה תמיכה בצורת הלואות ל ח צ י הוצאות הדרך.

האמצעים הדרושים בשביל זה יוקחו מהכספים הכלליים של ההסתדרות הציונית, המוקדשים לעבודות ארץ־ישראליות.

ד) הכנת העולים בשפה ובאומנות תסודר על־ידי המשרדים הארציים על־פי עיקרים שוים בהתאם להוראותיו של מרכז־העליה. ביחוד צריך לסייע להכנת ה„חלוצים“. את האמצעים בשביל ההוצאות, הכרוכות בעבודות אלה, צריכים קודם כל לתת מוסדות הפועלים באותה הארץ. אולם אם זה לא יספיק, כי אז יותר הכספים בשביל ההוצאות האלה צריכים להנתן מאמצעי ההסתדרות הכללית.

הצעת מר קאפלאן בקשר עם סעיף זה: הקונפרנציה הציונית השנתית מכירה, כי טובת העבודה הישובית דורשת סיוע מקיף ושיטתי להכנת עלית עוברים־חלוצים לארץ־ישראל.

הצעת ד"ר מוזס בקשר עם סעיף זה: בשביל הכנתם של המתישבים העתידים צריכים המרכזים הציוניים שבכל ארץ ליצור שם אפשרות־השתלמות בעבודה חקלאית ובמלאכות שונות ועל ההסתדרות הכללית לסייע להם למטרה זו במקרה של נחיצות, גם סיוע כספי, מלבד הסיוע הרוחני של הנהגת ההסתדרות על־ידי הוראות ועצות של מומחים.

ה) בכדי להשגיח על הליקווידציה של נכסי העולים ויתר הפעולות הכספיות הכרוכות בהעליה, צריכים להוסד במרכזי ההגירה היותר חשובים מוסדות־פינאנציים, שיעבדו בקשר עם המוסדות הפינאנציים הציוניים בארץ־ישראל.

גם ההצעות האלה נתקבלו בלי ויכוחים.

העבודה הלאומית בגולה.

בשם הועד לעבודה לאומית בגולה הכניס האינז'יניר ר. שטריקר את ההחלטות האלה:

א) הועידה הציונית השנתית מסכימה להצעדים שנעשו על־ידי הועידה הציונית בלונדון בחודש פברואר 1919, ועל־ידי הפדראציות בארצות שונות בדבר יצירת

אורגאן לדרישת הפרת זכויותיהם האזרחיות, המדיניות והלאומיות של היהודים מועידת השלום.

ב) הועידה השנתית מתיחסת בחבה ורצון אל עבודת הקונגרס היהודי באמריקה, אספת הנבחרים הלאומית באוקראינה, המועצה הלאומית בפולניה וכל המוסדים הלאומיים שעזרו בעבודת ההכנה בנוגע לשאלת היהודים בועידת השלום.

ג) הועידה מחליטה שההסתדרות הציונית תתאמץ ליצור מרכז יהודי בין־לאומי שיעמוד בקשר עם אגודת העמים ויקבל עליו את כל העבודה הנחוצה, כדי להגן על הזכויות האזרחיות, המדיניות, התרבותיות והכלכליות של היהודים ולהרחיבן.

גם ההחלטות האלה נתקבלו כמו שהן.

(עוד יבוא).

יֵשׁ וְאַיִן...

אַיֵהוּ ?...
הִנֵּהוּ
בַּכֹּל !
בָּרוֹם,
בַּתְּהוֹם
וּבִשְׁאוֹל ;
בָּארֶץ וּבָאוֹצַר־הַקִּיר,
בָּהָר וּבִגְרְגִיר הַחוֹל,
בַּיָּם וּבְטִפַּת־הַטָּל :
בְּכָל־נְשִׁימַת־יְצִיר
וּבְכָל־נִים
וּבְכָל־תִּיר...
אַיֵּהוּ ?...
אֵינֶנּוּ
בַּכֹּל !
לֹא חוּץ וְלֹא פְּנִים,
לֹא שָׁם
בִּשְׁמֵי־עָל
וְלֹא פֹה.
לֹא יָמִין וּשְׂמֹאל
וּבְכָל־עָם
וּבְכָל־גּוֹי...
יִנָּאֲקוּ מֵתִים
וְטָבְעוּ בִּשְׁאוֹל —
וְאֵין אֱלֹהִים !...

מ. מ. דוליצקי.

בֵּין זָרִים

(ציור).

מאת

אברהם שוער.

— דומה, הגיעה השעה „ליטול את הצרור“, להפשילו על השכם ו...הביתה... חושב גיטלסון ביום השלישי להתחלותו.

זה ירחים אחדים שהתחיל לחוש, — ומכיון שהאדם חש, סימן רע הוא לו. ואמנם לא עברו ימים מועטים והתחיל להשתעל, קולו נעשה צרוד, פגום, וקר לו וחם לו, ותמיד הוא מזיע, מזיע וקר לו. אדם מבקשים להם מפלט מחום השמש והוא יושב נרעד בחוץ — קיץ, בני־בכל אבריו מחמת קור.

כך... הזקן גיטלסון „צורר כבר את מטלטליו“...

הזקן... קוראים לו כאן כך, בסימטא זו הוא גר כמעט מאז בואו הנה לאמריקה, הכל יודעים אותו, הכל מכירים בו.

קוראים לו זקן — אולם באמת אין הוא זקן, אחרים מבני גילו עומדים עוד בעצם עידנא דרתחא שלהם...

וכשהוא רוצה, ולוא רק לעצמו, להסיח את דעתו מזקנה זו שקפצה עליו בלא עתה, אינם מניחים הם האשה והבנים, בין אלה של הראשונה, עליה השלום, ובין אלה של זו... אילו היתה היא, רחל שלו, בחיים, לא היתה הזקנה קופצת עליו כל־כך מהר, וזו... מה לו ולה? — אשה זרה.

כולם זרים לו, כולם... הילדים שילדה לו רחל התחילו להתנכר אליו כשעמדו על דעתם והכירו מה „זו“, האם החורגת, היא להם — ואלה... משעת לידתם זרים המה לו.

וכי אפשר היה להיות אחרת? האם באמת בזה ששם על אצבעה איזו טבעת ומלמל בשעת מעשה פסוק לא־מובן, אחרי שנטל מן הרשות הרשאה — כבר נעשית שלו, עצם מעצמיו ובשר מבשרו? — רחל, זו היתה שלו... שלו ממש.

בדד וגלמוד נשאר אחריה בארץ נכריה זו ללא קרוב וללא גואל, הבנים היו קטנים, נזדמנה לו זו, אלמנה או גרושה, — אין הוא זוכר עוד, — ילדה לו בנים... זרים המה לו... זרים כולם, גם היא, גם הם.

ואלה — בניה של רחל — כל מה שהוסיפו דעת הוסיפו להתנכר אליו, כל מה שגדלו, גדל המרחק ביניהם.

וכך עברו עליו רוב ימים, יום אחר יום ושנה אחר שנה, ותמיד היה מסתופף בין זרים, עמל ויגע בשביל זרים.

ושם ב„שאפ" הזר, טרח ועבד לאדונו הזר תחת „הריצתו" של ה„פורמאן" הזר בין פועלים זרים, שמעשיהם, עניניהם וכל משאם־ומתנם היו לו תמיד זרים ובלתי־מתקבלים.

יונק ה„שאפ" את דמו מכל עורק ועורק, יונק ומוצץ את לשדו, נוקע הברזל את אצבעותיו וכופפן ועמקמן, מתכופף הגב מעל להארג הרטוב המונח על השולחן ומהבל מתחת להברזל הלוהט, כהה העין מתמרות האד החריף העולה, — והימים נוקפים, והשנים חולפות...

בהיותו בן־שלשים וחמש כבר הלבינו שערותיו, לא מלאו לה עוד ארבעים ו„האיש הזקן" קוראים לו בשאפ.

עברו עוד שנתים ימים והפורמאן מיעץ לו „עצה טובה" לבקש לו עבודה יותר קלה המתאימה לפי כחותיו ולפי שנותיו...

— עד כמה? — חשב בלבו בלכתו הביתה — יגעתי, עמלתי למדי במשך שנות ימי חיי, רב לי... הגיעה כבר השעה להמנע מחליל שבת... באה העת להיות שוב יהודי...

וכך הלך וחשב — וכאילו נוטל עול כבד מעל צווארו, הוקל הלב, אורו העינים, הרגיש, כאילו יצא מבית אפל, ויום גדול ואור נכון לפניו, יום של חג גדול.

— הרי יש לו... יש גם לו איזו אחיזה בארץ, בית, כביכול, אשה, בנים... ינוח, ירגע... יתפלל בצבור בכל יום, יאמר פסוק בתהלים...

לא הספיק לסגור את הדלת אחריו, לא פתח עוד את פיו — והוא הכיר בפניה ובפניהם, שהכל גלוי וידוע להם... הכיר, כי „בית" אין לו...

ועברו רק שנים, שלשה ימים וכל העינים מביטות אחריו באותו המבט הצורב, הדוקר ומעליב, שהיה מביט עליו הפורמאן בימים האחרונים, שם בשאפ.

והוא לא התרעם עליהם, לא הרגיש להם כל טינא בלב. וכי מה המה לו? — אנשים זרים...

לקח את הסדור תחת זרועו ויצא, — פרנסה חדשה מצא... מלמדות.

כולם מכירים אותו. יושב הוא בסימטא זו, זה כמה שנים.

ולא חדשה היא לו מלאכה זו, התעסק בה בימי בחרותו, שני זמנים היה מלמד בכפר את בניו של ירוחם החלבן.

בעיירתו היה מתפלל בימים הנוראים „התחלות" במנין של החייטים; קלמן חייט הנשים, שהיה גבאי בימים ההם, היה מהנה אותו לפרקים ב„קבלת שבת", בתפלות מנחה בשבתות וימי מועד, — בעל עברי הגון היה.

וכך היה יושב לו בבקרי החורף האדיים, מביט בתהלים או בעתון הפרוש לפניו וחושב: — איך שיהיה, ולכמה, באמת, זקוק הוא הילד ה„רץ" האמריקאי לדעת? את „שני הקו"פין" — קידוש וקדיש... למדנות לא גדולה.

• • •

וימים רבים היה הוא המלמד היחידי בסימטא שלו, זכה במשך הזמן להקרא „רבי" סתם. בתלמידים לא ידע מחסור. יקרן אינו מטבעו, ו„קבודר" לשבוע היה שכר־למוד קבוע מאז ומעולם, שכר כמעט השוה לכל נפש. אירע, שהיו מוסיפים לו על שכרו, היו גם כאלה, שהיה מוכרח להוזיל להם... מנהגו היה שלא לעמוד על ה„מקח". ויש, שהיה מוסיף ו„מראה" גם לאחת האמות קצת עברי. ביחוד קרה זה לפני הימים הנוראים, שאז היה לוקח מהן גם את „רשימותיהן" בשביל הזכרת נשמות.

ויש שנטפלה פרנסה „גם מן הצד", כגון אמירת תהלים בשביל חולה, אמירת קדיש או לעבור לפני התיבה ביום ההזכרה לאחד מבני השכונה; בקיצור, „עשה חיים", התפרנס ופרנס...

עד אחרי השעה השלישית היה יושב לפני תנור־הגז בחדרו, יושב ומנמנם מעל ה„פורווערטס", עתונו שרגיל ואחרי השעה השלישית היה עומד כבר על פרשת הדרכים ליד בית־הספר של השכונה, עומד ומקדים את פני „הרצים הקטנים" שלו בצאתם מבית־הספר שלהם, תופש אותם בידם ומושכם אל בתיהם ושם מהרה „בעמידה" — „יעבור" עם האחד על ה„פידז'" וממהר אל השני, אל השלישי... וכך עד השעה התשיעית בערב, ושוב — אל האשה הזרה ואל בניה...

כשעבד בשאפ לא התרוצצו במוחו שום „מחשבות". עברו עליו ימים, שביעית, הרשים לא השיב, — עכשיו בשעות הבוקר הפנויות הוא חושב, והמחשבות הן נוגות מאד. הנה הוא מלמד... מלמד לילדים זרים „עברי". איך שיהיה — והנערים האלו „ידעו, ולוא גם בקושי, אבל ידעו למלמל את הקידוש, את הקדיש, — אבל מי ילמד אותם? את בניו הוא? בניה של רחל לא למדו... קצת עכבה „היא" ברבר וגם הוא... הוא בעצמו לא דאג לזה כל עיקר. היו לו אז „דעות"... ימים כאלה היו... „לא ניתנה התורה אלא לבורגנים, להעשירים בעלי הכיס יהכרס", — כך היו דורשים ברבים, כך היו כותבים בעתונים, מספרים לעם... עוד צעיר לימים היה, נסחף עם הזרם. הרבה חברים עיישים, הרבה כפרים עושים, ויותר מכולם אמריקה עושה... עכשיו נשתנו העתים, נשתנו גם דעותיו, הוא היה בעצמו למלמד, — את כולם הוא מלמד ואותם — את בניה... אין פנאי! כשהוא שב הביתה וכבר השעה העשירית, ישנים הם...

ונזכר הוא בדבריו של בירל מלמד בעיירתו. הוא היה אומר: למי משול המלמד? משול הוא לאותה המינקת העניה. כל הייב היניקה בנים זרים, בלילה כשהיא באה להיניק את בנה מוצאת היא אותו ישן או שריה צמקו, הורקו ואין בהן אפילו טפה אחת של חלב...

כל אלה הבנים הזרים יוכלו על־כל־פנים אם גם בקושי למלמל קדיש אחרי פטירתם של אבותיהם, ואחריו? — מי ימלמל קדיש אחד אחריו? מי?...

• • •

כשחלה נעשה צר המקום בבית... בלאו הכי צרות וקטנות הן הדירות האמריקאיות, — אפילו למות אין בהן מקום, הביאוהו אל בית־החולים, השתדלו בדבר ה„אחים" והרופא של ה„לארדוש". שוכב הוא לו פה. ובאמת, — מה לו הכא ומה לו התם? אין באמריקה „ארבע הפנות" שלך, אין בה אפילו מטה, אפילו שולחן שיהא שלך, הכל פה של זרים. בעד הדירה משלמים לזרים דמי חכירה, בעד הרהיטים משלמים לזרים דמי שבוע — לא סלקת בזמן — הנך מוצא החוצה מדירתך, לא סלקת בזמן בעד כלי הבית — הרי הם באים ונוטלים את שלהם — אין באמריקה לאדם משלו ולא כלום.

בכל זה סרב בלבו להלקח לבית־החולים. קשה היתה עליו הפרידה מחדריו הקטנים, הורגל אליהם, הסכן הספין עם הסימטא האפלה והדלה, הכל כאן חביב עליו, — אפילו הלבנים הטלואים והקרועים, המתייבשים על החבלים המתוחים מחלונו עד העמוד העומד באמצע החצר, — אולם בדיעבד, ניחא לו.

שורת פה מנוחה שלמה, שוכב הוא לו על מטתו, שוכב ומישתעל ברחבה ואין מיחה, מתאנח דיא ואין מקפיד, רוקק הוא על העביט העומד לפניו ואין הוא מתירא. זר הוא, בדד... תקצר לפעמים הנשימה, — אין רואה, דוקר שם בפנים, בלב או במקום אחר — אין מרגיש...

סח לו הרופא דרך־אגב, שיש מקום כזה, שהאויר מבריא לחולים שכמותו, אבל צריך לזה כסף... מכיר הוא בצדקת דבריו של הרופא ומאמין בהם, אלא שהכסף הוא דבר שאינו בנמצא כלל...

והוא שוכב ומהרהר: עמל וטרח בן־אדם כל ימיו, גדל בנים ובנות, האכילם, השקם, הלבישם בדוחק או שלא בדוחק — על־כל־פנים פרנס... ומכיון שבא „היום הגשום" ואין לו פרוטה בכיס, ואין לו בן בבית, אין לו אפילו קרן זוית אחת קטנה למות שם על מטתו הוא...

ברי לו, שמחלתו אנושה, אין הוא רוצה לרמות את עצמו, — מילא, ימות... אין בכך כלום. מתים אנשים שכמותו ועוד צעירים ממנו לימים. מה שמעליב ביותר הוא זה, שגם בשעת מיתה ולאחר מיתה נתון אתה בידי זרים! — הנה ימות, יודיעו שם למי שצריך, יבואו „אחים" אחרים, שלא ראה את פניהם מעולם ולא ידעם והם „ימלאו" את חובתם המוטלה עליהם באותה המהירות העסקנית של אמריקה הידועה: פורתא רחיצה... פורתא הלבשה... וחפירת קבר על־ידי נכרים — וחסל! נסתם הגולל... נסתם, — והכל בידי זרים...

נסתם הגולל... יהודי זר אומר קדיש בקול והבנים ממלמלים אחריו מלות זרות ובלתי מובנות להם, — קר... זר.

והקדיש הזה הוא הראשון וגם האחרון...

עמל כל ימיו, יגע וטרח לזרים, בין זרים, גהץ בגדים זרים ונקה אותם, למד ילדים זרים וחנך אותם, והוא — מעולם לא לבש בגד מגוהץ ומנוקה, מעולם לא למד את בניו ולא חנכם.

ונדמה לו, שהוא הנהו זר גם לעצמו, זר ומוזר... מלפפת אותו איזו בדידות עגומה, יושב הוא תוהה ומשמים.

עולה ומבצבץ במוחו רעיון אחד... מעביר הוא את ידו הכחושה והלחה על פניו הצנומים, משפשף את עיניו ויושב לו למראשותה של מטתו — החליט דבר כזה, שלא עשה אותו מעולם.

הוא יתפלל, יאמר תהלים, לא בשביל זרים, כי־אם בשבילו, בשביל נפשו הוא...

מוריד הוא את רגליו מעל המטה ונשען יושב הוא על הכר, חובש הוא לראשו את כפת בית־החולים הלבנה ומוציא מתיבת־השולחן את סדורו עם התהלים, שלקח עמו מביתו, מתבונן אליו, פותחו לאט ומביט...

יושב ומביט ומדפדף שקוע בהרהורים לא־ברורים ופתאום — רעיון מדהים ומפתיע חולף במוחו והוא מביט תוהה בספר הפתוח: —

זר לו הספר בעצמו... זרות ונכריות המלות בו ולא מובנות. מרטטים וזעים לעיניו הכתות והרכות „למנצח", „ארחמך"... מה היא כונתן של המלות האלה?

וכמה פעמים אמר אותן המלין מימי ילדותו עד עכשיו ולא עלה על דעתו מעודו הרהור כגון זה, הוא היה אומרן רק בשביל אחרים... לשם פרנסה... שעה של אמירת תהלים — ו„קבודר" מקשקש בכיסו...

לא חשב ולא הרהר כלום על־אודות פירושן של המלות, ועכשיו כשהוא רוצה „לאמור" בשביל עצמו — והכל נעשה לו זר ולא מחוור היטב.

דומה, שרק פה ועכשיו נעשה לו ספר התהלים זר ובלתי־מובן — „שם" היה הכל ברור...

דומה, שגם... שגם האלהים... הכביכול בכבודו ובעצמו זר נעשה לו פה, אחר... לגמרי אחר...

יתפלל... יאמר תהלים... יבקש... ממי? זר — מוזר...

ושם בעיירה היה לו האלהים קרוב. הלא גם אז לא ידע את פירושן של המלות של רוב התפלות שבסדור ובתהלים — לא עלה אפילו על דעתו להבין את פירוש המלות שבספר הזה ומה חמה ומה תמה היתה אז לפעמים, תפלתו! לא הבין — והבין... לא ידע פירוש המלות — וידע... היה לו שם אלהים קרוב לכל קוראיו...

ואפשר, כשקרובים לך בני האדם קרוב אליך גם האלהים...

ונוראה מאד נעשית לו הבדידות, מעולם לא הרגיש את עצמו כל־כך עזוב וגלמוד.

אין כל... אפילו האלהים רחוק ממנו.

והתהלים מונח פתוח לפניו, זעות האותיות, מרטטות המלות, נשאות לפניו בחלל האפלולי.

— ובשביל אחרים ?... אילו בקשו בשביל איזה חולה האם לא היה אומר? והמעטים הם החולים בעולם? חולים עיפים ובודדים ישכבים במטה. יתפלל בשבילם... בשבילם...

בחדר הגדול הולך ומתפשט עמום, חרש, נגונו של תהלים העגום וספוג הצער.

. . .

נטו צללי ערב. מזהיבות השמשות העליונות שבחלון מנגהו של השמש השוקע. עולה מן הגן רשרושם של האילנות, כשעובר עליהם ריח ערב קר וקל, מנפנף הוילון על החלון הפתוח למחצה, — דממה...

שוכבים כבר החולים על מטותיהם, מהם שמתנמנמים ומהם השוכבים פרקדן ומשיחים בחשאי זה עם זה מעל המטות המקבילות זו כנגד זו.

בספון הגבוה והלבן באמצע החדר תלויה עששית אליקטרונית מכוסה גולה כחולה והיא דולקת וזורעת אור קלוש, מטושטש־כחלחל על־פני החדר הגדול, — הס ודממה.

ועל מראשות מטתו נשען קצת על השולחן אוחז גיטלסון הזקן את ספר התהלים סמוך מאד לעיניו הרכות, **יושב מעוטף ב„חאלאט" צהוב וחבוש בכפה הלבנה, יושב** וקורא...

וחשאי ומלא סוד מתפשט קולו העמום והעגום וממלא את כל החדר צער סודי, — ומרפרפות וזעות המלות המוזהות באויר, ומרטטים ומרפרפים ה„למנצח"ים זה אחר זה, וזה למעלה מזה נשאים באויר השקט והזר...

והוא יושב ואומר ומתמזג עם קולו יחד אל תוך הנגינה העגומה והעתיקה — נגינת עם זר בודד ונלמוד בין זרים...

הַוְּעִידָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל הַמּוֹרִים הָעִבְרִים בְּאַרְצוֹת הַבְּרִית וְקַנָדָה

פ ר ט י כ ל .

י ש י ב ה ר א ש ו נ ה .

מר הרב גרבר מקליבלנד פותח את הישיבה בנאום קצר. נגשים לבחירת יושב־ראש ושני מזכירים.

מר הורוין מבוסטון נבחר ליושב־ראש. מר לוין משיקאגו ומר קופינוף מניו־יורק נבחרים למזכירים.

היושב־ראש נואם נאום קצר על גדר הועידה, ואחר־כך הוא מזמין את מר ק. ווייטמאן לתת סקירה מקפת על תפקידה של הועידה ומטרתה.

מר ווייטמאן: לפני שמונה שנים נועד „קונגרס של מורים העברים בארצות הברית וקנדה. ה„קונגרס" ההוא דפק לתת הגורם להתארגנות המורים, אולם ועידתנו זו באה בתור **ת ו צ א ה** של ארגון. הצירים **של ועידה זו לא באו הנה בתור יחידים, כי־אם** בתור באי־כח של מורים מאורגנים באגודות. ועידתנו זו מתכנסת בשנת תר"ף, שנת הרת עולם. שתי תעודות לועידה: **א)** להניח את היסוד להסתדרות מורים כללית. ב) לבסס את עמדת המורה ולהשביח את מצב החנוך.

המעשה הראשון — ההתארגנות היא תנאי הכרחי להשגת המטרה השניה. ואגודת המורים בניו־יורק, שהצליחה במדה שלא ראינו דוגמתה בשנים הקודמות, תוכיח. אגודת מורים כזו של ניו־יורק כשתוסדנה בכל ארצות הברית ותתאחדנה להסתדרות אחת תבראנה כח חשוב כזה שיהיה לו ערך מרובה לא רק בשביל המורה, כי גם בשביל כל היהדות האמריקאית. תפקיד גדול למורה וכדי שיוכל למלאותו צריך שתנתן לו היכולת לא רק להתפרנס, כי־אם להחיות חיי כבוד ורוחה. צרכיו של המורה העברי נתרחבו וגם נתפתחו עד כדי דרישות אחרי מותרות. מופרכת הטענה, כי מצבו טוב ממצב המורה הכללי. ילמד המורה הכללי מהמורה העברי, כמו שלומד הפועל הנכרי מהפועל היהודי. ואל נא לשכוח, כי עבודתנו יותר מיגעת. עבודה שמתישה את הגוף והנפש. למען אפשר את מלוי תפקידו מן ההכרח היא שתנתן למורה **ד ע ה מ כ ר ע ת ב כ ל ה נ ו ג ע** למוסדות החנוך.

גדולים ורבים הם הקלקולים בחנוך העברי באמריקה ויש שרעיון נורא עולה: היש תקנה לאלה? וברגעי יאוש יש שהיינו מחליטים להפקיר את החנוך העברי באמריקה, אולם בזכרנו את אשר קרה לאחינו בארצות הדם והזועה, בראותנו את פליטי דבר, חרב ורעב הבורחים אלינו ונשמתם מפרפרת רצוצה ודוויה, הרינו שואלים בחרדה: האם גם אלה יעשו ליהודים שאת אלהיהם ישכחו, עמם יעזבו ואת צערנו הגדול לא ירגישו? ובפני השאלה הזאת אין לנו תשובה אחרת אלא לעשות את שברנו ויאושנו לכחות איתנים העושים את הנלחמים לחזקים יותר.

על הרבות עולמנו הקיים הולך ונבנה עולם חדש, יתעודתנו היא להכניס לתוכו על־ידי החנוך שלנו מחשבות יהודיות שטופי המאור של התנ"ך, המשנה, התלמוד, המדרש, האגדה, ספרי מוסר, ספרי יראים וחסידים — וכל אלה הספרים ששפרי רוחם הוא היהודי המוסרי, החסיד הצנוע, השונא רצח, הרהום, החולם את חלום גאולת האנושיות והאומה (מחיאת כפים סוערות).

נגשים לבחירות ועד הצעות, ועד האשור וועד הועדים. נבחרי בועד ההצעות החברים: וואהל (קליבלאנד), כהן (מונטריול), ווייטמאן (ניו־יורק).

בועד האשור: החברים שטין (בוסטון), אייזנס (דיטרויט), וינגראד (דישואוהטרי).

בועד הועדים: החברים הלוי (ניו־יורק), שטיי (בוסטון), רובינשטיין (בוסטון), אהרן (דיטרויט), ווינגראד, ניהל, וההברה שילין (פיטסבורג).

החבר פרישברג מניו־יורק נבחר ליושב־ראש של הישיבה השניה, והחברים בזאליהו (ויננדזור, קנדה) ויבנין מבוסטון נבחרו למזכירים.

י ש י ב ה ב .

היושב־ראש מר פרישברג פותח את הישיבה.

על הפרק: **א)** דין־וחשבון על־דבר מצב האגודות והחנוך בערי השדה. ב) דין־וחשבון של ועד האשור וועד הועדים.

טרם שנגשים לסדר היום מקריא מר ביבר טלגרמות של ברכה שנתקבלו מאת מוסדות שונים. הצירים מודים על הברכות במחיאות כפים.

מר הירש מוסר דין־וחשבון על מצב אגודת המורים בבוסטון. עשרים ושנים בתי־ספר עברים בבוסטון שבהם לומדים כשלשת אלפים תלמידים ותלמידות. המצב החמרי של בתי־הספר האלה הוא בשפל המדרגה. הבנינים גרועים עד מאד, ואין בהם לא רהיטים ולא מכשירי למוד. ואף־על־פי־כן העמידו בתי־ספר אלה מספר הגון של תלמידים ותלמידות המשמשים עכשיו בתור מורים בבתי־הספר המקומיים. אגודת המורים דבוסטון קיימת זה עשר שנים ויש לה 44 חברים.

מר חורגין מבקש את מר הירש לבאר את מהותה של הסתדרות בתי־הספר המאוחדים.

מר זוסויץ רוצה לדעת עד כמה ההסתדרות הטיבה את מצב המורים.

מר הנדלמאן — היש לבתי־הספר המאוחדים דבוסטון תכנית אחת?

מר הירש עונה: בא אלינו איזה בר־נש והבטיח הרים וגבעות, אולם הוא הוליך אותנו שולל ועכשיו הוא עושה הכל כאדם העושה בתוך שלו. בתי־הספר מאוחדים רק על הנייר, בחיים אין כמעט שום קשר ביניהם — אין הנהלה משותפת ואין תכנית משותפת. באשמת אותו האדם אין אחוד גמור שולט בין המורים ומשום כך לא יכלה האגודה לפעול הרבה.

מר שטין מוסיף על דברי מר הירש שעכשיו נתארגנה האגודה מחדש, נבחר ועד פועל בן שבעה עם מזכיר המקבל שכר. ועד הפועל החדש ביחד עם המזכיר נגשים עכשיו לעבוד עבודה רצינית.

מר רובינשטין מספר על־דבר בית־המדרש למורים שבבוסטון. למוסד זה אין תכנית למודים. התלמידים מתקבלים מן הבא לידם. מלמדים רק פעמים בשבוע בשעות הערב, בזמן שהתלמידים, שהם מבקרים בתי־ספר כלליים וגם מלמדים בבתי־הספר העבריים בתור מורים, עיפים ויגעים. רוב התלמידים מבקרים את המוסד לעתים רחוקות. אין שום שעורים בפדגוגיה ובהוראה מעשית ניתנים. בכלל ממלא המוסד רק תפקיד של שעורי ערב לגדולים. הוא רואה סכנה גדולה לחנוך העברי כשמכינים באופן כזה מורים בשביל הדור הגדול.

מר אייזיקס מוסר דין־וחשבון מדיטרויט.

בית־הספר בדיטרויט ניסד לפני שנה ורבע. הבנין יפה ומרווח. שלשה סניפים בו: א) גן ילדים. ב) בית־ספר לתלמידי חול באנגלית ולתלמידי קידש בעברית. למיסד זה התחברו עוד שני בתי־ספר.

המשכורת היא: מאתים לחודש למורה ומאתים וחמשים למורה ראשי.

היחס בין המורים והמנהלים הוא מצוין. שיטת הלמוד היא עברית בעברית.

מציעים להפסיק לעת־עתה את הדין־וחשבון על מצב האגודות ולשמוע את הדין־וחשבון של ועד האשור וועד הועדים. ההצעה מתקבלת.

בשם ועד האשור מוסר מר שטין את הדין־וחשבון. אצל ועד האשור עמדו על הפרק שני ענינים: א) סכסוך מורי שיקאגו. ב) אשור הצירים. ועד האשור מוציא את פסק־דינו, שכל המורים בשיקאגו צריכים להתאחד באגודה אחת. הם צריכים להפסיק את הסכסוכים ולחיות בשלום. שני הצדדים של מורי שיקאגו קבלו עליהם לקים את פסק־הדין. מר לוין משיקאגו מוכר בתור ציר.

אל הועידה באו 45 צירים שליחי בתי־ספר ואגודות מורים ועי־זרה חברים בתור אורחים. הצירים שהם באי־כח שש מאות וחמשים מורים בארצות הברית וקנדה, באו מן הערים האלו:

בוסטון, דיטרויט, דזשוירסי סיטי, דמוין, דייטון, וינדזור, מונטריול, מיניאפולים, סט. קלמנס, ניו היבן, ניו־יורק, פיטסבורג, פילאדלפיה ושיקאגו.

החלט לקבל את הדין־וחשבון של ועד האשור.

מר אדלר מדייטון מוסר את הדין־וחשבון של ועד הועדים. על הועידה לבחור בחמשת הועדים האלה:

א) ועד הארגון — בן חמשה; ב) ועד החלטות כלליות — בן שבעה; ג) ועד ההחלטות בדבר עתונות וספרות חנוכית — בן שבעה; ד) ועד התקציב — בן חמשה; ה) ועד המנויים — בן חמשה.

נתקבלה הצעה שאין שום ציר רשאי להבחר ליותר משני ועדים. נגשים לבחירות ואלה נבחרו:

לועד הארגון: הלוי, וינוגראד, אייזיקס, רובינשטין, אדלר.

לועד ההחלטות הכלליות: אבן, ביבר, הלוי, סיני (ניו־יורק), פרחבניק, שוסטר, גבריאלי (דזשוירסי).

לועד ההחלטית בנוגע לספרות ועתונות חנוכית: ד"ר טורוב, מקסימון, פרידלנד, וויטמאן, פרישברג, רובינשטין, הירש.

לועד המנויים: אהרנסון, פרחבניק, סיני, מרת לסקר (ניו־יורק), לוין (שיקאגו), זיסמאן (דזשוירסי), אדלר.

לועד התקציב: אפשטין, ביבר, סביץ, בן־אליהו, כהן, רוזינסקי (שיקאגו), סלבקין.

החבר ביבר נבחר ליושב־ראש לישיבה ג׳, החברים בן־אליהו וזיסמאן נבחרו למזכירים.

(סוף יבוא).

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה.

— עריכת נשף האבל לזכר פרידלנדר וקאנטור. ביום החמישי הבא, 9 לספטמבר, יערך על־ידי „ועד החלוקה המאוחד" נשף אבל פומבי ב„קארנינגי־הול", ניו־יורק, לזכר נשמתם של הקדושים, שליחי הועד, שנפלו חלל בעבודתם באמונה את עבודת הסיוע, הפרופיסור פרידלנדר וד"ר קאנטור.

מלבד אלפי היהודים שישתתפו בנשף בתור יחידים תשתתף גם כן היהדות האמריקאית המאורגנת על־ידי באי־כח מיוחדים. עד ראשית דשבוע העבר הודיעו בערך שבעים הסתדרויות ארציות גדולות על־דבר השתתפותן.

„ועד החלוקה" קבל ידיעות מאירופה, שכל הסתדרויות וועדי העזרה השונים שבווארשה, מיסקבה, ווינה, בוקארשט ובעשרות ערים אחרות, שבהן עוד לא נפסקו לגמרי בשל המלחמה החיים היהודיים הצבוריים, הביעו באופנים שונים את צערם לרגלי מותם הטראגי של שני השליחים האמריקאיים.

מסדרי נשף האבל [illegible] כל מה שבכחתם [illegible] את [illegible] באיפי [illegible] האמרי־קאית.

— הרחבת התכנית של הלמודים העברים ב„בית־המדרש למורים" מיסודם של ה„מזרחי". ביום ג' העבר, 31 לאוגוסט, התחילו הלמודים בבית־המדרש למורים מיסודם של ה„מזרחי". המוסד החנוכי הזה מתגדל מעונת־הלמודים החדשה גם [illegible] אחד [illegible] אחד.

[illegible]

עם השנויים הטכניים והתכניתיים שבאו ב„בית המדרש" [illegible] ומתכבם איפוא בפעם הראשונה באמריקה — [illegible] בכל תפוצות הגולה — מיסד עברי עליון להפצת תורה ותרבות עברית, שהלמודים העבריים לא רק קבלו [illegible] עם הלמודים הכלליים, אלא בפועל [illegible] כמו למודים גבוהים בקוללג'ים מתוקנים מטפוס זה (בקוללג'ים [illegible].

המנהלים המאוחדים של המוסד, הרב מאיר ברלין והרב הד"ר דוב רוול, פרסמו גלוי־דעת לרגלי פתיחת הלמודים, כי שאיפתם היא לפתח את „בית המדרש למורים" עד מדרגת „בית מדרש גבוה לחכמת ישראל", שממנו תצא תורה ותרבות עברית לא רק ליהדות האמריקאית, אלא גם ליהדות שבארצות גולה אחרות, שאין להם עכשיו היכולת החמרית ליסד מוסדות משוכללים כענין אלה.

חבר המורים ב„בית־המדרש" הוא: הרב יעקב לוינסון, ד"ר מאיר וואכסמאן, ד"ר משה זיידל, ד"ר ש. צייטלין, ד"ר יחיאל קאפלאן, מר א. נ. פרלברג, מר שמואל זאר ומר פ. חורגין.

---

* * *

באר צות אחרות.

בפולניה.

— עם הנצחונות האחרונים של הפולנים על שדה המלחמה נעשו חיי היהודים בפולניה יותר הפקריים וביחוד בערים שנכבשו שוב על־ידי החיילים הפולניים.

הגינירל האלר, זה שהיילותיו הצטיינו ביותר בכל הפרעות שנערכו ביהודי פולניה, הודיע בגלוי־דעת רשמי, כי בעיר ווישקובי כבר יסדו הבולשיביקים ממשלה קומוניסטית בעד פולניה וכי כמעט כל [illegible] היהודית [illegible] את ההפך, כי לפי התכנית שעיבדו הבולשיביקים הפולניים בשביל הממשלה הקומוניסטית שחשבו ליסד ניתנו רק שתי משרות ליהודים מיתרן — לפולנים.

הפקידות הצבאית העליונה אסרה בעת האחרונה על החיילים היהודים לקבל איזו משרה צבאית, כמוכן הביעה אי־אמון להיילים היהודים בזה שאסרה עליהם למלא את חובתם בחזיות הקרומות.

[illegible] היהודים עם יצחק גרינבוים בראש, היה ראיון מיוחד עם באיכה הממשלה והביעו את תלונת היהודים נגד ההגבלות האלה ובכלל נגד העלילות הנתעבות כלפי היהודים שהשלטונות והעתונות הפולניים מפיצים בעת האחרונה בשקידה נמרצה. הסיניסטר לעניני צבא „הבטיח" לדיפלומאציה היהודית להציע את טענותיהם לפני [illegible].

[illegible] היהודים בפולניה, אם ההשתלות בפני באיכה [illegible] קיימי [illegible], היא אחד אמצעי ההגנה היותר נכבדים ואפשר האמצעי [illegible] לעסקנים היהודים בפולניה.

— הסופר של ה„מורגינג פוסט" מסידליץ מודיע, כי בית־הדין [illegible] את היהודים הנאשמים ב[illegible] נגד אנשי הצבא הפולניים. עד סוף אוגוסט נדונו עשרה יהודים [illegible] ויוצאת פסק־הדין בתפי חמשה האחרים נדחתה לעת עתה משום שהם צעירים יותר מדי בשנותיהם.

* * *

בגרמניה.

כפי [illegible], הודיע הפלוסר היהודי הידוע, פרופיסור איינשטיין כי [illegible] את משרתו באוניברסיטה הברלינית, מפני [illegible] האנטישמים נגד [illegible] הזאת עוררה סערה בחוגי המלומדים [illegible], וה„ברלינר טאגבלאט" יצא במאמר ראשי חריף, שבו הוא מגנה את מעשי האנטישמיים ודורש, כי גרמניה הליבראלית תעשה כל מה שביכלתה להחזיר את המלומד היהודי מהחלטתו. כבודה של גרמניה — אומר העתון — וכבוד המדע יושפל מאד אם איינשטיין יוציא את מחשבתו לפעולות.

הלאומיים הגרמניים מרחיבים בעת האחרונה את פעולותיהם כלפי „יהודי [illegible]". הם ערכו הפגנות אחדות נגד הפליטים היהודים ובברכלוי התקיפו המפגינים יהודים אחרים.

* * *

בטשיכו־סלובקיה.

העתון „פראבאליוד", כלי־מבטאם של הסוציאליסטים הטשיכו־סלובקים, הדפיס באחד מגליונותיו האחרונים מאמר חריף מאד נגד הממשלה הוינאית על שהיא רודפת את הפליטים היהודים. העתון מוכיח, כי ווינה היא העיר הגדולה הראשונה שגזרה גזירת גירוש על הפליטים היהודים בשעה שאינה פוגעת במאומה בפליטים בני עמים אחרים.

* * *

באיטליה.

הסופר הרומאי של העתון „דיילי טלגראף" הלונדוני מודיע, כי כל העם האיטלקי מתאבל על מותו של פקיד־הצבא היהודי ביאנקיני, שנהרג זה לא כבר בהתקפה אחת של בידואינים על רכבת, סמוך לדמשק.

ביאנקיני היה חבר של ועד־הצירים הראשון בארץ־ישראל ועזר למנהלים הציוניים בדברים רבים שיצאה מהם תועלת להתפתחות הדיפלומציה המדינית של הציוניות.

* * *

באךץ־ישראל.

— מפעולות הנציב. הנציב העליון הזמין אליו את באי־כח העתונים הירושלמים עברים וערבים, ובתוכם גם את עורכי העתונים שעוד טרם הופיעו ורק קבלו רשיון להוצאת עתוניהם.

נוכחו באי־כח העתונים דלקמן: „השלוח", „הארץ", „דואר היום", „ברית אל יום", „פאלעסטיין וויקלי", „העם", „הבמה", „מחזיקי הדת", „דגל ירושלים", „הדביר", „הסוריא אל נג'וביה", „בית אלמקדס", „מראת אל שרק", „נפאים אל עצריה".

הנציב העליון קבלם בנאום ברכה, שבו הודה לעתונאים על בקיים ירבביה לסיע בידיהם.

הנציב הודיע אחרי כן את רצונו לבטל את הבקורת המוקדמת על העתונים ויודיע, שצעד זה אינו רבותא או הנחה לעתונים, אלא אדרבה, הגבלה. הוא הוכיח על־ידי שני קטעים מ„סוריא אל ג'נ'וביא" וה„פאלעסטינע גאזעט" שהדפיסו דברים העלולים להפריע את מנוחת העם. הקטע מהעתון האנגלי אמר: מדיניות ממשלת בריטניה הגדולה אינה מיצרת יצירה היא להתחלה.

הנציב העיר את העתונאים, שאין בידיעה זו שמץ אמת וכי המדיניות של ממשלת בריטניה בתקפה עומדת וכל אמנה או ברית אינה עלולה להתחלף.

הקטע השני אמר: שבימי בוא הנציב ירושלימה קנו היהודים היתה בקרקעית היקף רשייכות למיישמים, ובו ביום פנו אל מזכיר המשפטים בתביעה, והמזכיר פסק לטובת היהודים. גם ידיעה זו היתה ידיעת שוא שלא היה בה אף גרעין של אמת.

ידיעות כאלו עלולות להפריע בעד מנוחת העם, להבא יהיה מחויב לאחוז באמצעים משפטיים למנוע בעד ידיעות בדויות כאלו שיש בהן לעורר סערה.

הנציב העליון הודיע, שבקורת בריאה ורצינית כשאינה עוברת גבול המיסר, ובשהיא מתכוונת לטובת העם, היא מותרת והממשלה תקבלנה ברצון, ותתחשב אתה. אפס כי הבקורת צריכה להשען על מדיניות הממשלה שבוטאה במאמר המלך ובנאום הנציב העליון בירושלים ובחיפה.

הנציב בקש אחר כך את העתונאים להעיר את הערותיהם.

דברו שלשה מבאי־כח העתונים הערבים ודרשו דרישות והנחות לעתונאים בנוגע לדואר, לרכבת וכו'.

בשם העתונאים העברים דבר הד"ר י. קלוזנר, עורך „השלוח", שהביע את יחס האמון של העתונות העברית גם בימי המשבר הכי קשים.

השיחה ארכה כשעה וחצי והיתה ידידותית מאד. דברי כל הנואמים תורגמו לערבית על־ידי המתרגם הערבי, ולעברית — על־ידי סגן המזכיר הפרטי מר גורוק.

בשעת השיחה נוכחו: מר ר. סטורס מ"מ המזכיר הממשלתי, הקולוניל ברמלי, המזכיר לעניני המשטרה והבולשת והקולוניל פופהם, המושל המחוזי.

— כבוד לנציב. בשבת־נחמו בא הנציב העליון בלוית הרבה מנכבדי העדה מירושלים להתפלל בבית־הכנסת הגדול שעל שם ר' יהודה החסיד. בית־הכנסת היה מלא ספה אל פה מכל שדרות העם ומפלגותיו ואלפי אנשים הוכרחו לשוב מחוסר מקום. הנציב נקרא לעלות לתורה והוא בעצמו קרא את הפטרת השבוע: „נחמו נחמו עמי"... רבבות אנשים עמדו בחוצות ירושלים וצפו בעבור הנציב ובני־לויתו מארמון הממשלה לבית־הכנסת ובשובם משם. לרגלי המאורע הזה קושטו רחובות העיר וכל שערי חומת ירושלים ברוב פאר והדר.

— יום בוא הנציב ליום היסטורי. ביום בוא הנציב לירושלים שלח לו מדרש הלשון מכתב ברכה, שבו הודיע שמדרש הלשון קבע את יום בוא הנציב לירושלים ליום היסטורי בדברי ימי ישראל ולשם זה הוא קובע את היום הזה ליום אספה מדעית צבורית מדי שנה בשנה. על זה קבל מדרש הלשון תשובה מיאת הבית הנציב ויתידר לחברים בעד ברכותיהם. הנציב אומר, שעניני הלשון העברית קרובים מאד אל לבו וכי ישתדל עד כמה שאפשר לעזור למדרש הלשון.

— מיום י"ט יולי הוסרו כל ההגבלות בנוגע לדגלים לאומיים בארץ.

— היחס בין הנוצרים הפרוטסטאנטים והיהודים בארץ־ישראל. סיפר „דואר היום" מודיע מחיפה שבבית־הכניסה לפרוטסטאנטים שם נערכות תפלות מיוחדות בעד היהודים, שימהרו לבנות ולהקים פלשתינה יהודית.

אותו העתון מודיע גם כן, שבשעה שהציר היווני מירושלים שהה בחיפה, יעץ לבאי־כח עדת הנוצרים, אשר התיצבו לפניו, שיחיו בשלום ואחוה עם היהודים. הוא, הציר בעצמו, מוקיר מאד את היהודים בדעתו, שהעיר אזמיר חייבת תודה בעד מצבה המזהיר רק להריצותם של היהודים.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

ישיבת בראנדייס ויתר צירי הציונים האמריקאיים.

ביום הראשון העבר, 29 לאוגוסט, שב לניו־יורק מן הועידה הציונית בלונדון השופט לואיס ד. בראנדייס.

בשיחתו עם עתונאים אחדים שבאו לפגשו בנמל הפיע בקירוב את הדברים האלה: עבודת היסוד של הבית הלאומי בארץ־ישראל מתנהלת בהצלחה, והתכניות של ההוצאה לפעולות את כל העבודה הגדולה הזאת תוצענה לפני הקונגרס הציוני הבא.

כפי שמוסר סופר ה„טאג" אמר לפניו את הדברים הבאים: „חובותיהם של הציונים האמריקאיים נכפלו עכשיו. בנין ארץ־ישראל תלוי במדת המרץ שיקדישו לזה הציונים האמריקאיים. שבתי — הוסיף לאמר — מתוך החלטה גמורה, לעשות כל מה שביכלתי, כדי לעזור לתקומתה של ארץ־ישראל בעתיד היותר קרוב. בטוח אני, כי עם ישראל ישתתף בעבודה זו בכל נשמתו ובכל מאודו".

ביחד עם בראנדייס שבו מהועידה הציונית האדונים: יעקב דיהאז ויהושע שפריירגן, והגבירות: בראנדייס, דיהאז, וויינ־היים, דאנציגר ומרת ראטשיק.

— ישר מהנמל שמו בראנדייס, די־האז ושפריירגן את פעמיהם אל אולם איאוליין (לשכת נתן שטרויס), המקום שנערכה בו אותה שעה אספת הועד־הפועל של ההסתדרות הציונית באמריקה.

לאספה הזאת היו שתי ישיבות. בראנדייס, די־האז וליפסקי מסרו דניים־וחשבונות מהועידה הציונית בלונדון.

בין יתר ההחלטות היתה אחת בדבר זמנה של ועידת הציונים האמריקאיים השנתית. הוחלט, כי הועידה תהיה בחודש נובמבר, תיכף אחר הבחירות של האזרחים האמריקאיים. בדבר המקום והימים של הועידה יחליט הועד הפועל בישיבתו הבאה.

• • •

בירור האורדר „בני ציון" מעל ההסתדרות הציונית באמריקה.

למרות צורך השעה ההיסטורית שכל היסודות הציוניים יעבדו באיחוד השקפות ובאחדות הכח של המנהיגים הציוניים בלונדון — שלגבי שבכסלים הישראליים שבני ישראל בניהם כציונית האמריקאית הם נייטראליים ושבתור נייטראליים הביעו בלפני חדשים אחדים את דעתם בנדון הבא לחלן לצד ההסתדרות הציונית באמריקה — החליטו צירי האורדר „בני ציון" בועידתם השנתית, שהיתה ביום הראשון העבר בניו־יורק, להפרד לגמרי מעל ההסתדרות הציונית באמריקה ולעבוד את עבודתו הציונית בעמדו ברשות עצמו.

אמנם, למען האמת צריך להודות, כי יותר משליש מספרם של צירי הועידה התנגדו להחלטה זו.

הסכסוך שבין האורדן ובין ההסתדרות התחיל תיכף, כפי שכבר הודענו ב„התורן" בהזדמנויות שונות, אחרי הועידה הפיטסבורגית, ששם נתקבלה שיטת השכונות בעבודת הארגון. במשא־ומתן ארוך במשך שנתים לא הפיץ האורדן לוותר בשום אופן על שתי דרישותיו אלה: א) כי חבר של האורדן יחשב באופן אוטומאטי לחבר ההסתדרות הציונית ולא יהיה נזקק לרשימת שמו בשכונה; ב) כי תהיה לאורדן באותיבת פרופורציונאלית בועד הפועל.

כמובן, שקשה היה להסתדרות להסכים לדרישות הללו, ולא רק משום טעמים עיקריים, אלא פשוט גם כן משום הזהירות לא להכניס דימוראליזאציה וגם ערבוביה טכנית בעבודת הארגון על־פי שיטת השכונות. כי הרי הדבר מובן, שהנחה מצד ההסתדרות לגבי „בני ציון" לא היתה נשארת בודדה, אלא היתה גורמת לדרישות כעין אלו גם מצד קבוצות ציוניות אחרות.

באיזה אופן אפשר יהיה לאורדן למלא את „חובותיו" הציוניות על דעת עצמו — ימים יוכיחו!

שונות

יצחק קצנלסון בניו־יורק.

לפני ימים אחדים בא לניו־יורק המשורר העברי יצחק קצנלסון. במשך החמש־עשרה השנים האחרונות זכה קצנלסון לתפוס את אחד המקומות הראשונים בשירה העברית החדשה, ויצירותיו בשירה ובפרוזה שיצאו בספרים מיוחדים — „דמדומים", הוצאת „תושיה"; שירים ופואמות, הוצאת ספרות ועוד — וכמו־כן אלה המפוזרות במאספים ובעתונים שונים נתחבבו מאד על הקורא העברי בכלל: הקליל והנעים שאין לו דמיון ביצירות יתר המשוררים של התקופה האחרונה. המשורר הצעיר יצחק קצנלסון הוא גם כן אחד העסקנים החרוצים בהפצת התרבות העברית. בעיר לודז, מקום מגורו, הוא המנהל של הגימנאסיה העברית והמוסד החנוכי על שם פריביל הקיים שם; כמו־כן הוא ראש אגודת הסופרים היהודים שבעיר ההיא.

קצנלסון חבר גם־כן ספרים אחדים במקצוע החנוך וביניהם — „שבת עמנו" ו„גן ילדים" (שירים לילדים), שנתקבלו ברצון רב על־ידי המורים והתלמידים.

בניו־יורק ישהה האורח הנכבד חדשים אחדים.

• • •

השתדלות ביאליק לנסוע לארץ־ישראל דרך רומיניה.

כפי שמודיעים מלונדון, שלח חיים נחמן ביאליק מכתב להד"ר ברונשטיין בקישינוב, שבו הוא מבקש מאתו להשתדל לפני הממשלה הרומינית, לתת לו וליהודים רוסיים אחרים רשיון־מעבר דרך ארצה לארץ־ישראל.

• • •

פרישמאן וגומברג בברלין.

מברלין נתקבלה ידיעה, כי לשם באו על־מנת להשתקע הסופרים העבריים דוד פרישמאן וה. ד. גומברג.

• • •

ידיעות ספרותיות.

ביום הראשון העבר, 29 לאוגוסט, התחיל להופיע בניו־יורק עתון יומי יהודי חדש בשם „די צייט", בהוצאת מפלגת „פועלי־ציון". בין המברכים את מערכת העתון לרגלי הופעתו ישנם ד"ר מאכס נורדוי ו„מפלגת הפועלים" באנגליה.

• • •

קוירנל הרי קוטלר.

מלונדון נתקבלה הידיעה המעציבה, כי שם מת לפתע ביום הששי העבר, 27 לאוגוסט, הקוירנל בצבא האמריקאי (צבא המיליציה במדינת „ראוד איילאנד") הרי קוטלר.

כלפני שבועים נסע המנוח מאמריקה לאירופה בתור חבר ה„ועד לכבד את זכרונם של מתי המלחמה", בכדי לסדר שם במקומות שונים את רכוז הקברים של חללי המלחמה האמריקאיים, והנה עת קצרה אחרי בואו ללונדון חלה במחלת השבץ שמת בה.

עם מותו של קוטלר אבדה ליהדות האמריקאית אחד מבניה הנאמנים שעבר בהתמכרות מרובה בעד הענינים הקדושים ויקרים לעם ישראל בכלל ובעד ענינים צבוריים הנוגעים לאחינו בני ארצו בפרט. הוא היה עסקן ציוני חרוץ ואחד המארגנים והמוציאים לפעולות את קריאת הקונגרס היהודי האמריקאי הראשון, וגם כן אחד מנשיאיו בשעת כניסתו. בזמן המלחמה היה ראש ה„ג'ואיש וועלפיר בוארד" (ועד יהודי לתמיכת אנשי־הצבא היהודים); כמו־כן היה אחד הצירים במלאכות היהודית מאמריקה לועידת־השלום בפאריז. בתור עסקן צבורי השתתף באופן אקטיבי בהנהלת הרבה הסתדרויות וועדים נכבדים שיש להם ערך בהתפתחות היהדות האמריקאית. ובין יתר הועדים היה אחד החברים החרוצים ב„ועד היהודי האמריקאי".

בתור פקיד היה חביב מאד בחוגים הצבאיים האמריקאיים ונתכבד באות הצטיינות על־ידי הנשיא ווילסון בעד עבודתו המועילה בימי המלחמה.

קוטלר נקטף במיטב שנותיו. תנצב"ה.

בית־הוצאה וממכר־ספרים

השלח

נוסד בירושלים על־ידי חיים קצינלסון

נמצאים למכירה ספרים חדשים וגם ישנים.

מספרי הירחון „השלח"

חוברת משולשת דיו של השלח כרך ל"ב שנת 1917 המחיר 6 שילינג

השלח כרך לד שנת 1918 המחיר 20 שילינג

השלח כרך ל"ה שנת 1918 המחיר 20 שילינג

השלח כרך ל"ו שנת 1919 המחיר 10 שילינג

חוברת השלח מוקדשת כולה לאחד־העם משנת 1914 המחיר 4 שילינג.

חוברת השלח מוקדשת כולה ל„מנדלי" משנת 1918 המחיר 4 שילינג

חוברת השלח מוקדשת כולה לטשרניחובסקי משנת 1918 המחיר 4 שילינג

חוברת המאתים של השלח משנת 1918 המחיר 4 שילינג

הוצאת „תרגמן"

איבנהו

מאת וולטר סקוט. תרגם על־ידי בן־אליעזר. המחיר 6 שילינג

אספרטקוס

מאת רפאל ג'בניולי. תרגם מאיטלקית זאב ז'בוטינסקי. המחיר 5 שילינג

שנת התשעים ושלש

מאת ויקטור הוגו, תרגם על־ידי בן־אליעזר. המחיר 5 שילינגים וחצי

דון קישוט

מאת מיגואל די סרוונטס. תרגם על־ידי ח. נ. ביאליק. המחיר 5 שילינג.

אלף לילה ולילה

תרגם מערבית דוד ילין, המחיר 5 שילינג

כל הספרים האלה נדפסו בעריכתם של י. ח. רבניצקי וח. נ. ביאליק

הוצאת השלח

ד"ר יוסף קלוזנר. תולדות הספרות העברית החדשה

(תקמ"ד — תרע"ח). ספר לימוד עברי הראשון בתולדות הספרות העברית מימי דור המאספים ועד היום הזה. נועד לתלמידים, למורים, ללומדים מעצמם ולסתם קוראים. המחיר 5 שילינג.

הוצאת השלח

א ב ר ה ם מ א פ ו. בית־חנן. ספור לבני הנעורים בצירוף מבוא והערות מאת ד"ר י. קלוזנר. ספור זה היה חבוש וטמון בתוך תרגילים וגנזיות של פעלים, ונעשה בפעם הראשונה קנין הקהל העברי, ועל־ידי באור המלות והמליצות הקשות ותרגומן לרוסית וגרמנית נעשה ראוי לקריאה לבני־הנעורים מן הגיל היותר רך. מחירו 2 שילינג.

הוצאת א. גוטמן (ש. בן־ציון)

ספרי־למוד

ממקראות ב ן ־ ע מ י המחודשות

ספר ראשון, מקרוב ומסביב (מהדורה שלישית) מחירו 2 שילינג

ספר שני, במשעול, מהדורה שלישית מחירו 2 שילינג וחצי

ספר שלישי, בארחות החיים (מהדורה שלישית) מחירו 3 שילינג וחצי

ספר רביעי, בדרך עולם, א' מחזור ראשון מחירו 4 שילינג

כתבי ש. בן־ציון

ספורים.

ערוכים ומוגהים מחדש על־ידי המחבר

כרך ראשון. בשני ספרים: א) כדור יורד ב) נפש רצוצה מחירו 7 ש.

כרך שני בדור עובר, ד) מתוך ההפכה.—7 ש.

הוצאת „מוריה" באודיסה.

שירים

ח. נ. ביאליק	15 ש.
שאול טשרניחובסקי	15 ש.
יעקב כהן	15 ש.
הוצאה משובחה ומלאה	20 ש.
ז. שניאור	15 ש.

כתבים

מנדלי מוכר ספרים

שני ספרים חלק ג' וד' כל אחד	6 ש.
שלום עליכם. ימים טובים	10 ש.
בן־עמי	10 ש.
שופמן ג.	10 ש.
שלום אש	12 ש.

ספר האגדה

י. ח. רבניצקי וח. נ. ביאליק חמשה ח'. 30 ש.

הוצאת ה„גנה" באודיסה

ה„גנה", חוברות לעניני גן הילדים העברי להלכה ולמעשה, ערוך על־ידי יחיאל הלפרין בהשתתפותו של י. פיכמן, שבע חוברות. מחיר כל אחת 2 שילינג.

משואות

מאסף ספרותי יצא באודיסה בשנת תרע"ט בעריכתו של הד"ר גליקסון. הוצ' „אמנות". המחיר 20 ש.

ארץ

מאסף לספרות צעירה יצא באודיסה בשנת תרע" המחיר 4 ש.

תולדות חבת ציון, 24 גליונות, מאת ש. ל. ציטרון המחיר 20 ש.

המחירים האמורים הם בכסף מצרי. הפונט האנגלי הוא פחות מן הפונט המצרי בשנים וחצי אחוזים (2% וחצי) ואנו מבקשים לשלוח לנו כספים רק על־פי הפונט המצרי ב מ ל ו א ו. כ ס פ י ם י ש ל ש ל ו ח ע ל ־ י ד י ה פ ו ס ט ה. אלה ששולחים טשקים על־ידי הבנקים צריכים לדעת, שהבנקים מנכים פה אחוזים אחרים בעד האינקסה של הטשקים ויוסיפו על חשבון זה.

ההזמנות אנו ממלאים בזריזות ובדיוק, אחרי קבלת מחיר הספרים ב מ ז ו מ נ י ם. המשלוח של הספרים לקונים פרטיים הוא על חשבוננו.

למוכרי ספרים, שהם מקבלים הנחה מהמחירים, המשלוח על חשבונם ועולה לערך 6%.

HASHILOAH, JERUSALEM, P. O. B. 273